

UNIVERZA V MARIBORU

FILOZOFSKA FAKULTETA

Oddelek za umetnostno zgodovino

DIPLOMSKO DELO

Lucija Hameršak

Maribor, 2015

UNIVERZA V MARIBORU
FILOZOFSKA FAKULTETA
Oddelek za umetnostno zgodovino

Diplomsko delo

GRADNJA MAGISTRATA NA PTUJU

Graduation thesis

THE CONSTRUCTION OF THE TOWN HALL OF PTUJ

Mentorica:
izr. prof. dr. Polona Vidmar

Kandidatka:
Lucija Hameršak

Maribor, 2015

Lektorica:

Mateja Drevenšek, profesorica slovenščine

Prevajalka:

Sara Kramberger, prof. sociologije in angleščine

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorici izr. prof. dr. Poloni Vidmar za vso pomoč, usmerjanje, svetovanje in potrpežljivost pri izdelavi diplomskega dela.

Zahvaljujem se prav tako izr. prof. dr. Marjeti Ciglencečki za pomoč pri izdelavi diplomskega dela.

Ge. Mariji Hernja Masten za gradivo o njenem dosedanjem raziskovanju ptujskega magistrata.

Mag. Mateji Potrč Mastnak za prevode iz nemškega jezika.

Posebna zahvala gre staršema, ki sta mi omogočila študij in me ob njem tudi neprestano podpirala ter verjela vame.

Hvala fantu Danielu za potrpežljivost in podporo.

IZJAVA

Podpisana Lucija Hameršak, rojena 13. 12. 1990, študentka Filozofske fakultete Univerze v Mariboru, študijskega programa Umetnostna zgodovina in Slovenski jezik in književnost, izjavljam, da je diplomsko delo z naslovom Gradnja magistrata na Ptuju, pod mentorstvomizr. prof. dr. Polone Vidmar, avtorsko delo.

V diplomskem delu so uporabljeni viri in literatura konkretno navedeni; teksti niso prepisani brez navedbe avtorjev.

Maribor, 2015

(podpis študentke)

POVZETEK

Diplomsko delo obravnava podobo ptujskega magistrata in njegovo gradnjo. V diplomskem delu je najprej v celoti predstavljena stavba, nato pa dejavniki, ki so botrovali k sami izgradnji magistrata. Ti so povezani s političnim ozadjem takratnega časa, tj. začetka 20. stoletja. V diplomskem delu so predstavljene razmere, ki so bile prisotne na Ptuju v času proti koncu 19. in v začetku 20. stoletja. Sledi predstavitev takratnega župana, Josefa Ornika, ki je takrat veljal za zelo pomembno ptujsko osebnost. Bil je zaslužen za takratni razvoj mesta, vendar je njegova politika bila naravnana protislovensko. Najobsežnejši del diplomskega dela je namenjen poteku gradnje ptujskega magistrata. Predstavljeni so dejavniki, ki so pripomogli k pričetku gradnje novega magistrata na Ptuju. Predstavljen je tudi arhitekt, ki je magistrat na Ptuju zgradil, Dunajčan Max Ferstel.

Pričetek gradnje ptujskega magistrata je bil zelo odmeven tudi v tujini, saj je 24. januarja 1906, s podpisom župana Josefa Ornika, bil objavljen nagradni razpis Mestne občine Ptuj za izdelavo idejnih načrtov za mestno hišo. Odziv je bil dober, saj je prispelo 67 načrtov. V drugi polovici diplomskega dela obravnavamo načrte, ki so bili nagrajeni od 2. do 5. mesta.

V prvem nadstropju ptujskega magistrata se nahaja Galerija magistrat, ki je s svojim delovanjem pričela leta 1994. Galerija je pričela delovati na pobudo tedanje oblasti, saj so ptujski likovniki velikokrat izrazili željo po prostoru, kjer bi lahko razstavljali.

Diplomsko delo je dopolnjeno s slikovnim gradivom in arhitekturnimi načrti.

Ključne besede: ptujski magistrat, nacionalno vprašanje, historizem v arhitekturi, Josef Ornik, Max Ferstel, Poskočilova hiša, sveti Viktorin Ptujski, cesar Trajan, Galerija Magistrat.

ABSTRACT

The diploma thesis deals with the overall image and the construction of the City Hall of Ptuj. First, the thesis describes the characteristics of the whole building, and then it presents the factors which contributed to its construction. These factors are linked to the political background of the time when the construction took place; that was at the beginning of the twentieth century. I have presented the situation in the city of Ptuj in the late nineteenth and early twentieth century. This is followed by the presentation of the then Mayor Josef Ornik who was considered a very important personality in Ptuj; he has made notable contributions to the development of the city, however, his policy was anti-Slovene. The largest portion of my diploma thesis is devoted to the construction of the City Hall of Ptuj. I have outlined the factors that contributed to the start-up of the construction of the new City Hall and presented the Viennese architect Max Ferstel who designed it.

The construction of the City Hall was important topic at home and abroad. On January 24, 1906, with the Mayor Josef Ornik's signature, the City Municipality launched the call for conceptual design proposals for the construction of the City Hall. The response was good; a total of 67 conceptual designs were submitted. In the second half of my thesis I discuss the designs which ranked second through fifth.

On the first floor of the City Hall, the Magistrat Gallery is located. At the initiative of local authority, the gallery opened its door in 1994, thus giving the local artists an exhibition place to display their work.

The diploma thesis is complemented by pictorial material and architectural plans.

Key words: City Hall of Ptuj, national issue, historicism in architecture, Josef Ornik, Max Ferstel, Poskočil House, Saint Victorinus of Pettau, Caesar Trajan, Magistrat Gallery

KAZALO VSEBINE

1. UVOD.....	1
2. NAMEN.....	2
3. RAZISKOVALNE HIPOTEZE	3
4. METODOLOGIJA.....	4
4.1 RAZISKOVALNE METODE	4
4.2 UPORABLJENI VIRI.....	4
5. OPIS MAGISTRATA PTUJ.....	5
5.1 TEHNIČNI PODATKI.....	5
5.2 ARHITEKTURNI ELEMENTI	5
5.3 TLORIS	6
5.4 FASADA	10
5.5 STAVBNA PLASTIKA.....	17
5.5.1 SVETI VIKTORIN PTUJSKI.....	17
5.5.2 CESAR TRAJAN.....	21
5.6 NOTRANJŠČINA.....	25
5.6.1 SLAVNOSTNA (POROČNA) DVORANA	25
5.6.2 VELIKA SEJNA SOBA.....	31
5.6.3 ŽUPANOVA PISARNA	32
5.6.4 AVLA	34
5.6.5 STOPNIŠČE	35
5.7 OPREMA	36
5.8 TIPOLOGIJA	37
5.9 ARHITEKTURA HISTORIZMA	37

5.9.1 ZNAČILNOSTI ARHITEKTURE HISTORIZMA	39
6.2 ROTOVŽI	40
6. NACIONALNO VPRAŠANJE IN RAZMERE NA PTUJSKEM OB KONCU 19. IN V ZAČETKU 20. STOLETJA.....	43
7. JOSEF ORNIK – ŽUPAN V ČASU GRADNJE MAGISTRATA	49
7. 1 DRUŽINSKO OBRTNO-PODJETNIŠKA DEJAVNOST JOSEFA ORNIKA	50
7.2 ORNIKOVA GRADBENA DEJAVNOST IN RAZVOJ MESTNE OBČINE PTUJ	51
7.3 ORNIKOVA POLITIČNA KARIERA	52
7.4 MESTNI SVETNIK, ŽUPAN, DRŽAVNI POSLANEC	54
8. POTEK GRADNJE PTUJSKEGA MAGISTRATA	55
8.1 STARI MAGISTRAT NA SLOVENSKEM TRGU.....	55
8.2 MESTNI TRG SKOZI ZGODOVINO	58
8.3 POSKOČILOVA HIŠA	58
8.4 MALA VOJAŠNICA	59
8.5 SEJE MESTNEGA SVETA.....	59
9. ARHITEKT MAX FERSTEL	67
9.1 POKLICNO IZOBRAŽEVANJE IN POUČEVANJE	68
9.2 ARHITEKTOVA VLOGA	69
9.3 FERSTLOVA DELA	70
9.3.1 STANOVANJSKE IN POSLOVNE STAVBE.....	70
9.3.2 JAVNE ZGRADBE.....	71
9.3.3 INDUSTRIJSKE IN OBRTNE STAVBE.....	71
9.3.4 OBLIKOVANJE NOTRANJOSTI/DIZAJN	72
9.3.5 FERSTLOVA ODLIKOVANJA IN FUNKCIJE.....	72

10. NAGRAJENI OSNUTKI ZA MAGISTRAT, PREDSTAVLJENI V REVII DER BAUTECHNIKER.....	72
10.1 DRUGA NAGRADA – ARHITEKT WILHELM MÜLLER.....	73
10.2 TRETJA NAGRADA – ARHITEKT PETER PAUL BRANG.....	74
10.3 ČETRTA NAGRADA – VOJAŠKI GRADBENI INŽENIR FRANZ STRACK IN ARHITEKT FLORIAN OPARTNY	76
10. 4 PETA NAGRADA – ARHITEKTA KARL FREYMUTH IN JACQUES OBATT.....	81
11. SINTEZA – PRIMERJAVA NAGRAJENIH NAČRTOV	84
12. ODMEVNOST GRADNJE PTUJSKEGA MAGISTRATA V TUJINI	86
13. GALERIJA MAGISTRAT	86
14. SKLEP	88
15. VIRI IN LITERATURA	89

KAZALO SLIK

Slika 1: tloris pritličja magistrata	7
Slika 2: tloris 1. nadstropja magistrata	8
Slika 3: tloris 2. nadstropja magistrata	8
Slika 4: tloris 1. nadstropja. Vrisane so prezidave posameznih prostorov.....	9
Slika 5: prerez magistrata.....	10
Slika 6: vhod v magistrat. Fotografija: Lucija Hameršak	11
Slika 7: elementi iz Poskočilove hiše. Pod okensko polico dve figuri podobni zmaju in na vencu ležeča gola moška figura. Fotografija: Lucija Hameršak	13
Slika 8: grbovni ščitek pod okensko polico. Fotografija: Lucija Hameršak	13
Slika 9: pomol med Mestnim trgom in Zelenikovo ulico. Fotografija: Lucija Hameršak.....	14
Slika 10: fasada magistrata. Fotografija: Lucija Hameršak	15
Slika 11: prikaz simetrije na fasadi magistrata.	16
Slika 12: kipa Sv. Viktorina Ptujskega in cesarja Trajana na pomolu magistrata, fotografija: Lucija Hameršak	17
Slika 13: kip Sv. Viktorina Ptujskega na pomolu magistrata, fotografija: Lucija Hameršak.....	19
Slika 14: kip svetega Viktorina v proštijiški cerkvi, fotografija: Lucija Hameršak	21
Slika 15: kip cesarja Trajana na pomolu magistrata, fotografija: Lucija Hameršak	23
Slika 16: kip Avgusta pri prvih vratih. 1. stoletje, Vatikanski muzej, Vatikan	24
Slika 17: napis Poročna dvorana nad vhodom. Fotografija: Lucija Hameršak.....	26
Slika 18: poročna dvorana.....	27
Slika 19: pogled na galerijo v poročni dvorani. Fotografija: Lucija Hameršak....	27
Slika 20: pogled z galerije na poročno dvorano. Fotografija: Lucija Hameršak ..	28
Slika 21: ograja iz struženih stebričkov. Fotografija: Lucija Hameršak	28
Slika 22: listna konzola. Fotografija: Lucija Hameršak.....	29
Slika 23: profilirana rebra. Fotografija: Lucija Hameršak	29
Slika 24: nad vhodom iz galerije poteka vegetabilna lovorjeva štukirana kita s cvetovi vrtnic. Fotografija: Lucija Hameršak	30

Slika 25: barvna stekla Josipa Kollenza v velikih oknih, ki gledajo na trg. Fotografija: Lucija Hameršak	30
Slika 26: velika sejna dvorana. Fotografija: Lucija Hameršak	31
Slika 27: slika Aloisa Kasimira, veduta Ptuja z letnico 1892. Fotografija: Lucija Hameršak.....	32
Slika 28: županova pisarna. Fotografija: Lucija Hameršak	33
Slika 29: županova pisarna. Fotografija: Lucija Hameršak	33
Slika 30: steber v avli, 1. nadstropje. Fotografija: Lucija Hameršak.....	34
Slika 31: stopnišče. Fotografija: Lucija Hameršak	35
Slika 32: Josef Ornik.....	55
Slika 33: Slovenski trg (1912).....	56
Slika 34: Stara mestna hiša na Slovenskem trgu. Foto: Lucija Hameršak.....	57
Slika 35: Poskočilova hiša (1900). Foto: Franz S. Petschar	58
Slika 36: gradnja magistrata (1906). Foto: Franz S. Petschar.....	63
Slika 37: letnici začetka in konca gradnje magistrata. Foto: Lucija Hameršak	66
Slika 38: arhitekt Max Ferstel	67
Slika 39: 2. nagrada, arhitekt Wilhelm Müller.....	74
Slika 40: 3. nagrada, arhitekt Peter Paul Brang	76
Slika 41: 4. nagrada, Franz Strack in Florian Opartny.....	78
Slika 42: 1. različica.....	79
Slika 43: 2. različica.....	80
Slika 44: 3. različica.....	81
Slika 45: 5. nagrada, arhitekta Karl Freymuth in Jacques Obatt.....	83
Slika 46: 5. nagrada.....	84
Slika 47: logotip Galerije Magistrat.....	87

1. UVOD

Ptujski magistrat je ena od pomembnejših zgradb na Ptuju. Stoji na Mestnem trgu 1. Zgrajen je bil v začetku 20. stoletja, natančneje leta 1907, ko so na Ptuju veljale povsem drugačne politične razmere kot danes. V tem času je na Ptuju vladala precejšnja nacionalno-politična napetost. Slovenstvo na Ptuju je imelo velikega nasprotnika, ptujske Nemce. Župan v času gradnje magistrata, Josef Ornik, je deloval protislovensko in je slovenstvo na Ptuju zelo dosledno dušil.

Razlog, da so pričeli z gradnjo novega magistrata na Mestnem trgu, je bil v tem, da stara občinska hiša na Slovenskem trgu, ki je do leta 1907 veljala za ptujsko mestno hišo, ni bila več primerna za upravno dejavnost, prav tako pa je odslužila svojemu namenu. Uslužbenci, ki so delali v stari mestni hiši, so dali pobudo za novo.

Leta 1906 je bil objavljen nagradni razpis Mestne občine Ptuj za izdelavo idejnih načrtov za mestno hišo. Na natečaj je prispelo 67 osnutkov, izbrali pa so načrt dunajskega arhitekta, zelo cenjenega Maxa Ferstla. Gradnja magistrata se je pričela leta 1906, končala pa se je leto kasneje. Gradnja ptujskega magistrata je bila zelo odmevna tudi v tujini, saj so o njej poročali tuji časopisi.

Arhitektura magistrata je stilno povezana s historično mešanico gotskih in severnorenesančnih elementov. Arhitekt Max Ferstel je upošteval tloris stare poznogotske hiše. Ohranil je vogalni pomol, ki ga je imela že predhodna stavba, Poskočilova hiša. Za Ferstlovo arhitekturo je značilno, da je sledil historizmu na nivoju slikovite oblikovalske moči, vendar mu je bila zelo pomembna tudi vsestranska uporabnost.

Danes v mestni hiši deluje tudi Galerija Magistrat, ki je pričela s svojim delovanjem leta 1994. Bila je ustanovljena z namenom, da bi – po večkrat izraženi želji – ptujski ustvarjalci imeli svoj prostor namenjen razstavljanju. Galerija se lahko pohvali z uspešnim delovanjem, saj je pri razstavljanju gostila že veliko znanih imen.

2. NAMEN

Ptujskemu magistratu ima posebno mesto med vsemi ptujskimi mestnimi stavbami. Ni pomemben samo z vidika svoje namembnosti, ampak ima za seboj bogato zgodovino in politično ozadje. Gradnja magistrata se je pričela predvsem zaradi novih političnih pogledov, za katero je najbolj zaslužen tedanji ptujski župan Josef Ornik. Ta je bil velik borec za avstrijsko monarhijo, poleg tega pa se je zavedal, kaj bi za avstrijsko monarhijo pomenila izguba mesta Ptuj.

Namen diplomskega dela je raziskati, zakaj je magistrat na Ptuju tako pomembna stavba in predvsem kaj je botrovalo k temu, da se je leta 1906 pričela njegova gradnja. Namen diplomskega dela je tudi pregled in obravnava literature o ptujskem magistratu in njegovem dogajanju pred in po gradnji. Predstavljena bodo tudi druga arhitekturna dela, ki so bila nagrajena na natečaju za izbor mestne hiše.

3. RAZISKOVALNE HIPOTEZE

Pred pisanjem diplomskega dela sem si glede gradnje ptujskega magistrata postavila naslednje raziskovalne hipoteze:

- Gradnja ptujskega magistrata je mestu v času županovanja Josefa Ornika prinesla pomembno stavbo.
- Gradnja magistrata se je pričela zaradi neprimernosti opravljanja občinske dejavnosti stare mestne hiše na Slovenskem trgu in tudi zaradi političnih nazorov tedanjega župana Josefa Ornika.
- Glavni utrip mestnega življenja se je z izgradnjo nove mestne hiše prenesel na trg pred magistratom, Slovenskemu trgu pa se je pomen zmanjšal.

4. METODOLOGIJA

4.1 RAZISKOVALNE METODE

Raziskovalne metode v diplomski nalogi se nanašajo na raziskovanje ptujskega magistrata, na njegovo izgradnjo, raziskovala pa bom tudi druge idejne načrte, ki so bili na natečaju leta 1906 nagrajeni od 2. do 5. mesta.

Pri pisanju diplomske naloge so bile uporabljene naslednje metode:

- zgodovinska metoda (biografije in prikaz političnih razmer),
- deskriptivna metoda (opisovanje dejstev, ki so bili glede na izbrano temo diplomskega dela že znani),
- metoda primerjave (primerjanje nagrajenih arhitekturnih načrtov z ptujskim magistratom, primerjava arhitekturne plastike z drugimi kiparskimi deli),
- metoda analize in sinteze (analiziranje nagrajenih načrtov in podajanje sklepa),
- metoda slikovnega prikazovanja (diplomsko delo je popestreno s slikovnim gradivom, ki nazorno prikazuje raziskovalno delo).

4.2 UPORABLJENI VIRI

Primarni vir v diplomskem delu so predstavljali arhitekturni načrti, ki so bili objavljeni v nemških revijah Der Bautechniker. Nekaj podatkov sem pridobila tudi iz Zgodovinskega arhiva na Ptuju, časopisnih člankov, doktorske disertacije in knjig. Sekundarni vir so mi predstavljale enciklopedije, slovarji, vodniki, in leksikoni.

5. OPIS MAGISTRATA PTUJ

5.1 TEHNIČNI PODATKI

Površina zemljišča pod stavbo znaša 850 m², površina parcele pa 977 m². Stavba meri v višino 21,3 m. Material nosilne konstrukcije je opeka.¹

5.2 ARHITEKTURNI ELEMENTI

Celota ptujskega magistrata zrcali historično mešanico gotskih in severnorenesančnih elementov.² Gotski elementi na magistratu so vidni v krogovičjih, v okenskih zaključkih na oslovki hrbet, biforah in triforah, kjer so dodani še elementi cvetlične gotike, ter razgibani strehi. Renesančni elementi se prepoznajo pri polkrožno zaključenih oknih, volutah in dinamično razčlenjeni fasadi ...

Arhitekt je upošteval tloris stare poznogotske hiše, pomol na severozahodnem vogalu stavbe, ki ga je imela že predhodnica, Poskočilova hiša, je simetrično ponovil še na drugi strani. Max Ferstel je dal dve izvorni okni z dvema zmaju podobnima figurama in golo moško postavo vzidati v okenski pomol magistrata. Na vogale prvega pomola sta postavljeni plastiki iz umetnega kamna, ki predstavljata sv. Viktorina Ptujkega in cesarja Trajana. Imata to skupno značilnost, da sta oba močno zaznamovala antično preteklost mesta Ptuj. Zunanjščina in notranjščina magistrata pričata o velikopoteznosti ptujke mestne oblasti, ki je svojo oblast hotela prikazati prav z mogočno stavbo in z odličnostjo izbranega arhitekta. To je bilo močno povezano z velenemško miselnostjo tedanjih ptujskih oblastnikov.³

---

¹<http://prostor3.gov.si/javni/javniVpogled.jsp?rand=0.3639898571700908#>, ogled 2. 8. 2015.

²Franc OBAL, *Arhitektura historicizma in secesije v Prekmurju*, Murska Sobota 2002, str. 31.

³Marjeta CIGLENEČKI, *Ptuj, starodavno mesto ob Dravi*, Maribor 2008, str. 116.

5.3 TLORIS

Tlorisa pritličja in 1. nadstropja sta bila objavljena v reviji *Der Bautehnik*, v številki 38 (21. 9. 1906), tloris 2. nadstropja pa je bil objavljen v številki 39 (28. 9. 1906). Prikazujejo celotno zemljišče magistrata in ne samo tlorisa stavbe. Tlorisa 1. in 2. nadstropja ne prikazujeta dejanskega stanja, saj vzhodni del stavbe ni zgrajen po Ferstlovem načrtu, ki je bil objavljen v reviji. V vzhodnem delu stavbe je Ferstel načrtoval gospodarske prostore, ki pa niso bili realizirani. Točen je tloris 1. nadstropja, kjer je viden žig z napisom Anton Treo.

Magistrat ima pritličje in tri nadstropja. Glavni vhod je usmerjen na Mestni trg, prav tako dva stranska, ki sta razporejena levo in desno od glavnega. Vhod pod ohranjenim pomolom je usmerjen na Mestni trg in Ulico Heroja Lacka. Pomol na drugi strani stavbe pa je prav tako usmerjen na Mestni trg in še na Zelenikovo ulico.

Simetrična stavbna zasnova je zasnovana na talni ploskvi v obliki črke U in je sestavljena iz širšega glavnega trakta s polkrožnim stopnišnim izzidkom na začetni ter dveh ožjih krajših stranskih traktov.⁴

Ko stopamo skozi glavni vhod, vstopimo v manjšo avlo, ki je precej temna. Po stopnicah se povzpemo v prvo nadstropje, v večjo avlo, ki jo podpirata dva masivna, nizka stebra. V avli ima svoje prostore Galerija Magistrat. Avla je precej nizko obokana. Levo in desno od avle se strop precej zviša in dobimo občutek prostornosti. Avla predstavlja predprostor pomembnejšim pisarnam v nadstropju.⁵ V prvem nadstropju so najpomembnejši prostori v magistratu, in sicer županova pisarna, velika sejna soba in slavnostna (poročna) dvorana. Drugo nadstropje je členjeno podobno kot prvo nadstropje. Ko vstopamo po stopnicah in pridemo v drugo nadstropje, najprej iz razmeroma ozkega hodnika zagledamo vhod v galerijo slavnostne dvorane. V drugem nadstropju so po vseh traktih prav tako

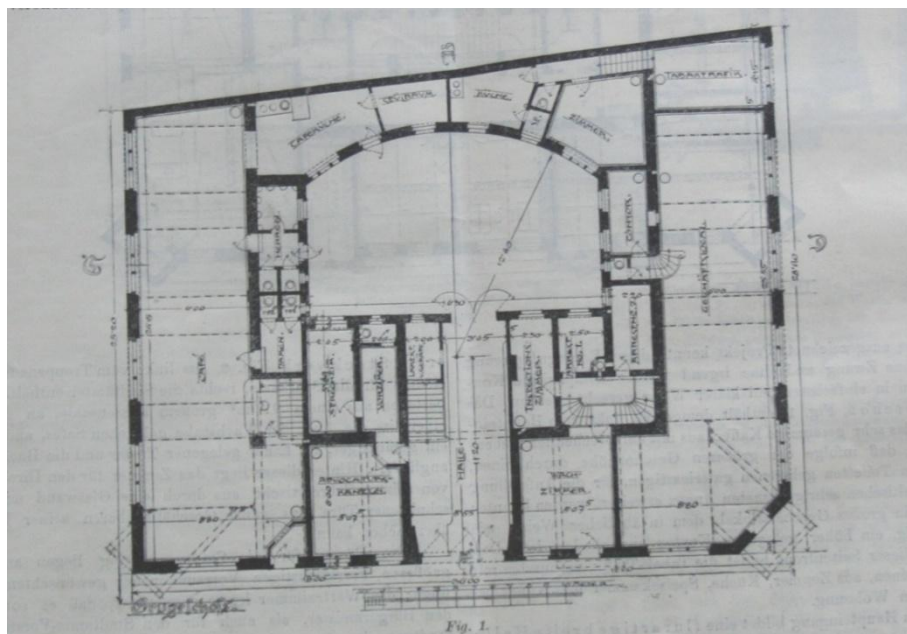
---

⁴IGOR SAPAČ, Katalog pomembnejših klasicističnih, bidermajerskih in historističnih arhitekturnih stvaritev na območju Republike Slovenije. *Arhitektura 19. stoletja na Slovenskem*, Ljubljana 2015, str. 585.

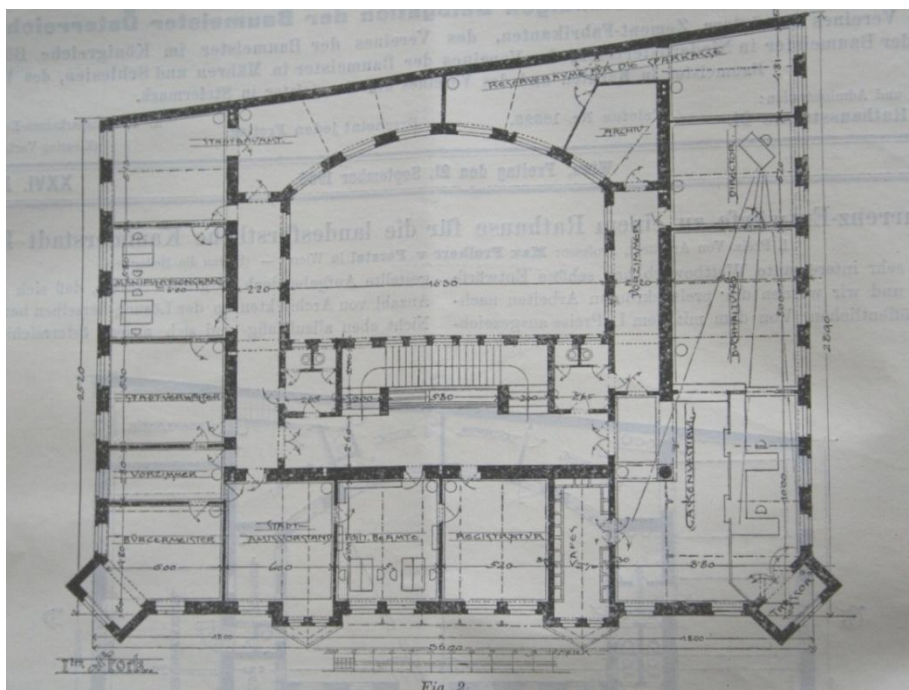
⁵ Marjeta CIGLENEČKI, *Sprehodi po mestu, Ptuj, vodnik po mestu*, Maribor 2003, str. 31.

razporejene občinske pisarne. Tretje nadstropje je precej podobno drugemu. Tukaj so prav tako razporejene pisarne po obeh traktih.

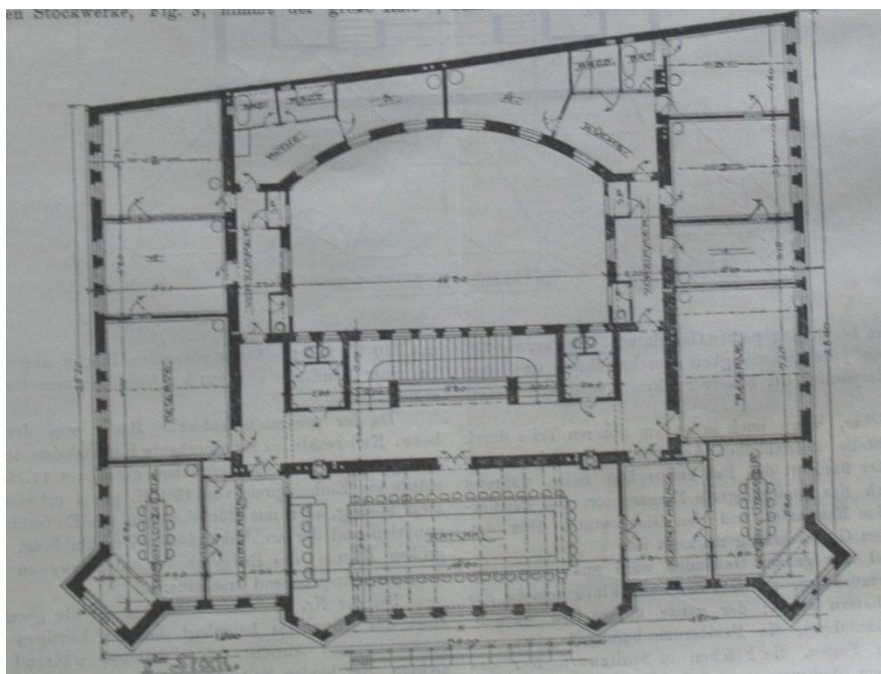
Opisi posameznih reprezentančnih prostorov so v poglavju Notranjščina.

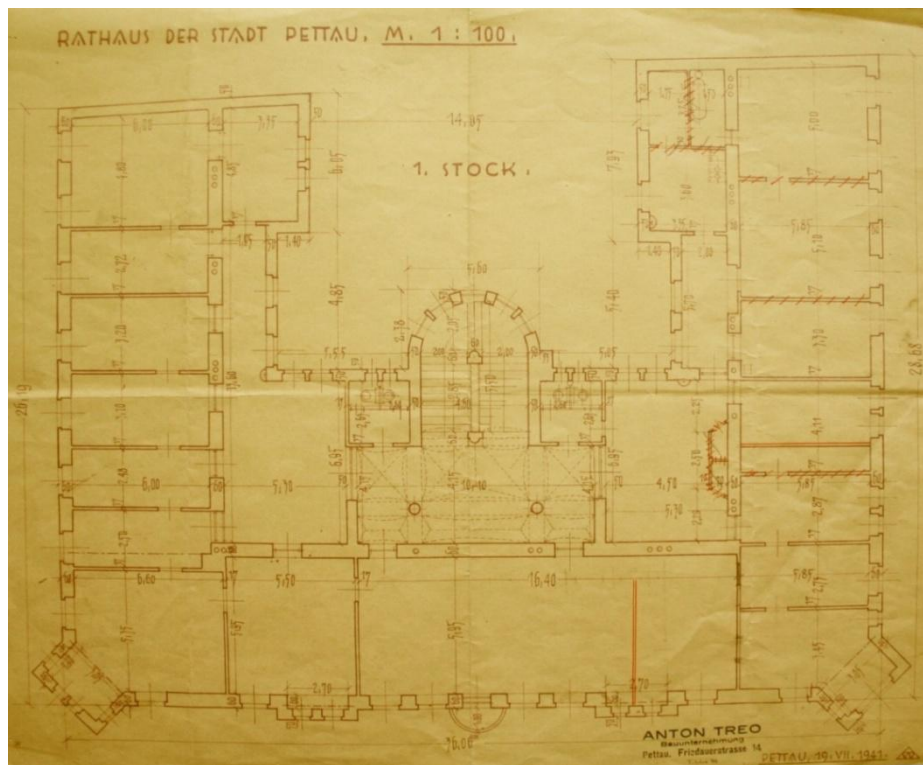
Slika 1: tloris pritličja magistrata

Slika 2: tloris 1. nadstropja magistrata

Slika 3: tloris 2. nadstropja magistrata

Slika 4: tloris 1. nadstropja. Vrisane so prezidave posameznih prostorov.

(vir: gradivo ge. Marije Hernja Masten o njenem dosedanjem raziskovanju ptujskega magistrata)

Na tlorisu prvega nadstropja je podpisan Anton Treo, viden je datum 19. 7. 1941. Na tlorisu so vidne izrisane prezidave posameznih prostorov. Na tem načrtu je dobro viden polkrožni zaključek na sredini stavbe in obok avle. Prezidave prostorov so bile izvedene.

Slika 5: prerez magistrata

(vir: gradivo ge. Marije Hernja Masten o njenem dosedanjem raziskovanju ptujskega magistrata)

5.4 FASADA

Enajstosna glavna fasada magistrata je v osrednjem delu poudarjena z navideznim petosnim rizalitom.⁶

Na sredini stavbe je glavni vhod, na vsaki strani glavnega vhoda pa sta manjša stranska vhoda. Vsi trije vhodi so polkrožno zaključeni. Nad glavnim vhomom je

---

⁶SAPAČ 2015 (op. 4), str. 585.

trak z letnicama 1906 – leva stran, ki pomeni pričetek gradnje magistrata, na desni strani traku pa je letnica 1907, ki zaznamuje dokončanje gradnje. Na vsaki strani manjšega stranskega vhoda sta po dve okni s polkrožnima zaključkoma. Pod pomoloma na vsakem vogalu stavbe sta še stranska vhoda. Nad glavnim vhodom se nahaja manjši balkon, ki ima kamnito ograjo.

Balkon opira volutasta konzola. Nanjo je Ferstel namestil ščitek, kamor se je podpisal z inicialkami, ki spominjajo na gotske kamnoseške znake.⁷ Na vsaki strani balkona poteka trak z napisom *Mestna hiša*. Nad balkonom ima stavba pet pravokotnih dvokrilnih oken, ki imajo polkrožne zaključke. Na levi in desni strani sta še po dve pravokotni okni. Levo in desno od enojnih oken sta po dve pravokotni dvokrilni okni, vmes med njima je grb mesta Ptuja. Na vsakem vogalu stavbe sta nad stranskima vhadoma pomola. Nad petimi pravokotnimi dvokrilnimi okni se znova ponovi pet dvokrilnih oken, ki so prav tako polkrožno zaključene.

Slika 6: vhod v magistrat. Fotografija: Lucija Hameršak

---

⁷CIGLENEČKI 2003 (OP. 5), str. 31.

Pomol med Mestnim trgom in Ulico heroja Lacka ima nekaj elementov iz stare Poskočilove hiše. Okni na stranskih pročeljih pomola obrobajo izvorni profilirani okvirji. Večje okno na osrednji stranici pomola je neogotska bifora, ki je okrašena s krogovičjem.⁸ Bifora še ima elemente cvetlične gotike. To je vidno pri ozkih polstebrih, na vsaki strani okenskega okvirja.

Pod okensko polico se nahajata dve figuri, ki sta podobni zmaju, še nižje na vencu pa leži gola moška postava. Vse tri figure so precej poškodovane, so pa iz Poskočilove hiše. Pod okni so na vseh stranicah grbovni ščitki, z napisnimi trakovi, na katere so vgravirane črke $A | M$ na eni in $A | MS$ na drugi strani. Ta vogalni pomol poudarja odličnost mestne hiše. Arhitekt Max Ferstel je poleg starih izvirnih detajlov na robove vogalnega pomola namestil še kipa ptujskega škofa s konca 3. in začetka 4. stoletja, svetega Viktorina in rimskega cesarja Trajana, ki je leta 102 in 103 mestu podelil naziv »Colonia Ulpia Traiana Poetovio«.⁹ V 1. osi pomola je na sprednji strani bifora, na vsaki strani pa je po eno manjše okno. Nad prvo osjo je streha. V 2. osi pomola je na sredini trifora, ki je polkrožno zaključena. Pomol, ki ga je arhitekt ponovil še na drugi strani stavbe se od pomola med Mestnim trgom in Ulico heroja Lacka razlikuje po tem, da ta nima elementov iz Poskočilove hiše. Okno v 1. osi pomola, na osrednji stranici je pravokotno in trokrilno, nad njim je streha. V 2. osi pomola je okno polkrožno zaključeno. Na stranskih stranicah sta v 1. osi pomola dve manjši pravokotni okni. Pomol na drugi strani sega na Mestni trg in Zelenikovo ulico.

---

⁸CIGLENEČKI 2003 (op. 5), str. 31.

⁹CIGLENEČKI 2003 (op. 5), str. 30–31.

Slika 7: elementi iz Poskočilove hiše. Pod okensko polico dve figuri podobni zmaju in na vencu ležeča gola moška figura. Fotografija: Lucija Hameršak

Slika 8: grbovni ščitek pod okensko polico. Fotografija: Lucija Hameršak

Slika 9: pomol med Mestnim trgom in Zelenikovo ulico. Fotografija: Lucija Hameršak

Glavno pročelje je bogato členjeno, poudarjena je os stavbe. Petosni rizalit obrobljata dva konzolna polovična stolpiča. Rizalit se zaključuje z visokim trikotnim čelom, iz sredine stavbe pa se dviga stolpič s čebulasto strešico.¹⁰ Stolpič ima razgledni balkon.¹¹ V trikotnem čelu je v luneti prisotno krogovičje, nad njo pa je ura. Nad luneto poteka lok s cvetlično ornamentiko, nad njo pa poteka še okrasni lok iz listov. Ornament listov obkroža tudi uro. Med okni pod luneto potekajo navpični trakovi. V zgornjem delu trakov so grbovni ščitki, v spodnjem delu pa se trak zaključuje s krogi. Med krogi poteka vodoravni ozek pas s cvetličnim okrasjem. V osrednjem delu trakov se nahaja bogat ornament, ki v zgornjem delu spominja na korintski stebni red, v spodnjem delu pa na vazo, ki

---

¹⁰CIGLENEČKI 2003 (op. 5), str. 31.

¹¹SAPAČ 2015 (op. 4), str. 585.

spominja na klasicistične forme. Na vsaki strani ure sta še grbovna ščitka. Stolpiča imata v prvi osi pravokotni okni, ki imata zaključek na oslovski hrbet. Pod streho stolpiča se nahajata še po dve pravokotni manjši okni. Levo in desno od dveh pravokotnih oken, ki se zaključujeta na oslovski hrbet, so še tri pravokotna okna.

Arhitekt Ferstel je pri načrtovanju fasade upošteval načelo simetrije. Če po sredini rizalita potegnemo navpičnico, lahko ugotovimo, da je fasada, kot že rečeno, načrtovana v simetriji, če ne upoštevamo tega, da je na pomol, ki je bil že na Poskočilovi hiši, arhitekt dodal arhitekturne elemente predhodnice.

Slika 10: fasada magistrata. Fotografija: Lucija Hameršak

Slika 11: prikaz simetrije na fasadi magistrata.

(vir fotografije: <http://i-love-slovenija.50webs.com/znamenitosti-slovenije.html>,
ogled 2. 8. 2015).

5.5 STAVBNA PLASTIKA

Slika 12: kipa Sv. Viktorina Ptujskega in cesarja Trajana na pomolu magistrata. Fotografija: Lucija Hameršak

Na pomolu, ki ga je arhitekt ohranil od predhodnice, Poskočilove hiše, sta na robovih pomola kipa sv. Viktorina Ptujskega in cesarja Trajana. Oba sta tesno povezana z zgodovino Ptuja. Ohranjenost kipov je dokaj dobra. Pri cesarju Trajanu je vidna odlomljena desna roka pri komolcu, ki pa je sicer restavrirana. Dodani so ji prvotni prsti. Avtor kipov ni znan.

5.5.1 SVETI VIKTORIN PTUJSKI

Sveti Viktorin je bil petovionski škof, ki je bil grškega rodu. Podatkov o njegovem rojstnem datumu ni. Friedrich Horvat je v pridigi ob 1600-letnici smrti sv. Viktorina zapisal, da se je Viktorin rodil na Ptuju v prvi polovici 3. stoletja. Škof naj bi postal leta 270, ptujsko škofijo pa naj bi vodil okrog 30 let. Iz teh

podatkov lahko sklepamo, da je bila krščanska skupnost dobro organizirana, številčno močna ter tudi hierarhično dobro konstituirana. Viktorin je verjetno bil posvečen od oglejskega patriarha, saj je Ptuj vse do leta 811 spadal v Oglejski patriarhat. Viktorin je krščansko vero oznanjal preko pisane in ustne besede. Je avtor razlag k prvim trem Mojzesovim knjigam, k preroku Izaiju, Ezekielu in Habakuku, k Pridigarju in Visoki pesmi, Matejevemu evangeliju in Razodetju sv. Janeza. Ob teh razlagah mu pripisujejo tudi druga dela, kot na primer spis Proti krivovercem. Martina Dulaey je v svoji monografiji o Viktorinu zapisala, da je Viktorinovo mučeništvo postavljeno v čas preganjanja kristjanov v Iliriku, leta 284. Glede datiranja Viktorinove smrti se med strokovnjaki 18. stoletja pojavlja velika mera negotovosti. Anton Krempel, avguštinec Akvilin Julij Cezar, Danijel Farlatti in Johanes Quasten so v Viktorinovi biografiji navedli letnico smrti 304.¹²

---

¹²Slavko KRAJNC, *Življenje, čaščenje in upodobitve sv. Viktorina Ptujkega*, Mednarodni znanstveni simpozij ob 1700-letnici smrti sv. Viktorina Ptujkega, Ptuj 2003, str. 159–161.

5.5.2.1 Upodobitev sv. Viktorina na pomolu mestne hiše

Slika 13: kip Sv. Viktorina Ptujskega na pomolu magistrata. Fotografija: Lucija Hameršak

Sveti Viktorin je postavljen na podstavek, ta pa na konzolo. Upodobljen je v bogati škofovski obleki in z mitro na glavi. Robovi mitre so okrašeni, na sredini je upodobljen križ. Škofovka obleka je bogato okrašena in je zelo nagubana. Obleka deluje zelo realistično. V levi roki drži pastoral, ki je obdan s praporjem, v desni roki, ki je malo dvignjena, pa drži palmovo vejico. Palmova veja v krščanstvu simbolizira zmago nad smrtjo in je atribut mučencev.¹³ Kip sv. Viktorina je narejen iz umetnega kamna.¹⁴ Okrog leta 1957 so ga iz mestne hiše morali odstraniti, dokler ga niso ob zadnji prenovi zopet vrnili na prvotno mesto.¹⁵ Sveti

---

¹³Luc MENAŠE, *Evropski umetnostno zgodovinski leksikon*, Ljubljana 1971, str. 1566.

¹⁴CIGLENEČKI 2003 (op. 5), str. 31.

¹⁵KRAJNC 2003 (op. 11), str. 170.

Viktorin je upodobljen zelo statično. Pogled ima usmerjen strogo naravnost. Avtor kipa ni dobro upošteval proporcev, saj je glava v primerjavi s celim telesom prevelika. Obrazne in telesne poteze Viktorina je avtor naredil zelo realistične, kar se vidi tudi v upodobitvi prstov.

Avtor kipa je morda zgled za kip svetega Viktorina prevzel od kipa, ki stoji v oltarju svetega Viktorina v župnijski cerkvi sv. Jurija na Ptuj in po slikanih oknih v prezbitერიju. To lahko sklepamo po tem, da je cerkev sv. Jurija zelo blizu magistrata.

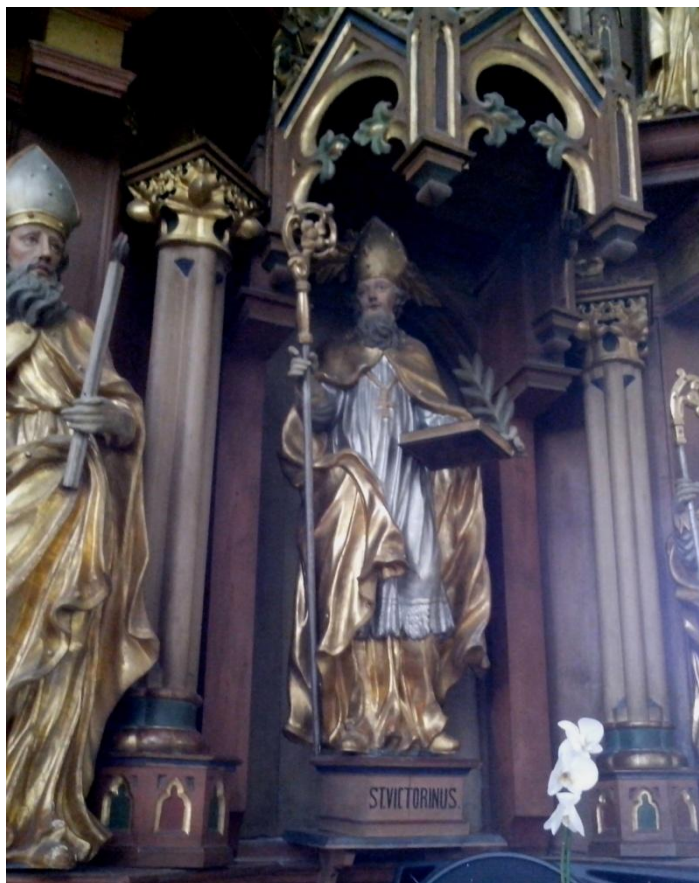
Oltar svetega Viktorina se nahaja na desni strani glavne ladje oziroma na južni steni slavoloka cerkve svetega Viktorina. Na sredini oltarja je kip svetega Viktorina, ki je predstavljen kot svetnik v škofovskem ornatu. V desni roki drži pastoral, v levi pa knjigo in palmovo vejo. To razodeva njegovo trojno poslanstvo: poslanstvo škofa, eksegeta in mučenca. Ob njem so tudi plastike sv. Maksimilijana Celjskega, sv. Mihaela, sv. Gregorja in sv. Florijana.¹⁶ Sveti Viktorin je v cerkvi sv. Jurija med drugim upodobljen tudi na slikanih oknih v prezbitერიju. Vitraži so delo Neuhauserja iz Innsbrucka, ki jih je izdelal konec 19. stoletja.¹⁷

Kip svetega Viktorina, ki je na pomolu magistrata, je precej podoben tistemu v oltarju v župnijski cerkvi svetega Jurija. Kip v oltarju stoji na podstavku, na katerem je v latinščini zapisano njegovo ime: *ST.VICTORINUS*. Kip Viktorina na magistratu se od Viktorina v oltarju razlikuje po tem, da nima knjige za atribut. Podobnost lahko najdemo v Viktorinovem oblačilu, saj sta obe oblačili zelo nagubani. Drža je pri obeh zelo podobna. Oba sta precej statična, pogled je usmerjen strogo naravnost. Viktorin v oltarju ima brado, Viktorin na magistratu pa je nima.

---

¹⁶KRAJNC 2003 (op. 11), str. 166.

¹⁷KRAJNC 2003 (op. 11), str. 166.

Slika 14: kip svetega Viktorina v proštijski cerkvi. Fotografija: Lucija Hameršak

5.5.2 CESAR TRAJAN

Cesar z uradnim imenom Imp. Caesar Nerva Traianus Augustus je bil znan po svoji uspešni vojaški karieri. Cesar je postal pri starosti 45 let. Posvečal se je utrjevanju meje ob Renu in urejanju razmer ob donavski meji, saj je to pomenilo začetek priprav na vojno z Dačani. Trajan je bil čisto nasprotje avtokratskih cesarjev, kot je na primer bil Domicijan. Cesar je vzdrževal odlične stike s senatom kot institucijo in senatorji, te pa je obravnaval kot svoje kolege in prijatelje. Znan je bil po svoji prijaznosti, zmernosti, poštenosti, pravičnosti in po visoki moralni držji. Zatiral je slabe razvade, podpiral je malega človeka, njegov gospodarski, kulturni in socialni razvoj. Trajan je na verskem področju veljal za zagovornika tradicionalnih vrednot. Kot že omenjeno, je bil uspešen vojskovodja,

posvečal se je izboljševanju uprave in javnim gradnjam. Rimsko literarno izročilo Trajanu pripisuje celostno doseganje visokih idealov. Omenjen je tudi kot najbolj sijajna oseba v cesarski zgodovini. Cesar je kasneje nastopal kot optimus princeps, od leta 114 pa s pridevkom Optimus, kar pomeni najboljši.¹⁸

Cesar Trajan je bil iz zgodovinskega vidika za Ptuj zelo pomemben. Ptuj je največji razcvet doživel v rimskem času. Ime mesta izvira iz časa cesarja Trajana, ki je naselbini leta 103 podelil status mesta in se je imenovala Colonia Ulpia Traiana Poetovio.¹⁹ Petoviona je postala veliko in kozmopolitsko mesto, ki je na začetku obstoja dobilo veliko podporo državne centralne uprave za pomembne infrastrukturne gradnje.²⁰

---

¹⁸Rajko BRATOŽ, *Rimska zgodovina - 1, Od začetkov do nastopa cesarja Dioklecijana*, Ljubljana 2007, str. 265.

¹⁹http://egradiva.gis.si/web/1.-letnik-zgodovina/anticna-dediscina?p_p_id=ZSS_T02_P05_WAR_ZSS_T02_P05portlet_INSTANCE_mCH3&p_p_lifecycle=0&p_p_state=maximized&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-2&p_p_col_pos=2&p_p_col_count=8, ogled dne 17. 5. 2015.

²⁰Jana HORVAT, *Kaj skriva središče rimske kolonije Petovione*, *Delo*, 11. 1. 2014. Delo, <http://www.delo.si/druzba/znanost/kaj-skriva-sredisce-rimske-kolonije-petovione.html>, ogled 15. 5. 2014.

5.5.2.2 Upodobitev cesarja Trajana na pomolu mestne hiše

Slika 15: kip cesarja Trajana na pomolu magistrata. Fotografija: Lucija Hameršak

Cesar Trajan je postavljen na konzolo, ta pa služi kipu kot podstavek. Upodobljen je v oklepu, na katerem so dobro vidni reliefni motivi. Čez ramo mu visi plašč. Njegov pogled je usmerjen strogo naravnost. Levo roko ima dvignjeno in rahlo pokrčeno, drži roke spominja na pozdrav. Opazi se, da je bila roka nad komolcem odlomljena. Roko so popravili, prsti so dodani v originalu. V desni roki drži zemeljsko kroglo. Trajanova drža daje vtis pomembnosti in njegove veljave. Levo nogo ima rahlo pokrčeno naprej, opazimo lahko, da gre za slab kontrapost. Avtor

tudi tukaj proporcev ni dobro upošteval, saj je glava v razmerju s telesom prevelika. Pričeska je značilna prav zanj.

Za lik rimskega cesarja je kot vzor služil znameniti kip cesarja Avgusta iz 1. stoletja.²¹

Slika 16: kip Avgusta pri prvih vratih. 1. stoletje, Vatikanski muzej, Vatikan

(vir: <http://newsucluzi.hol.es/agustus/agustus.html>, ogled 2. 8. 2015).

Kip cesarja Trajana na pomolu mestne hiše ima veliko skupnega s kipom cesarja Avgusta iz 1. stoletja. Oba imata dvignjeno desnico, pri tem je desnica Trajana dvignjena bolj pokončno kot desnica Avgusta. Oba sta oblečena v oklep, ki je v zgornjem delu okrašen z reliefnimi motivi. Pri cesarju Avgustu so reliefni motivi bolj izraziti, saj gre za večji kip kot pa pri cesarju Trajanu. Pri kipu cesarja Avgusta gre za bolj izrazit kontrapost kot pri cesarju Trajanu. Oba kipa imata ovit plašč. Cesarju Trajanu plašč visi čez ramo do stopal, Avgustu pa plašč pada čez

---

²¹CIGLENEČKI 2003 (op. 5), str. 31.

komolec in mu sega do konca oklepa. Plašč Avgusta je izdelan bolj bogato kot pri cesarju Trajanu. Obraza obeh sta si zelo podobna, pričeska je skoraj identična. Cesar Trajan ima glavo usmerjeno naravnost, medtem ko jo ima Avgust usmerjeno na stran.

5.6 NOTRANJŠČINA

Ureditev notranjosti ponavlja členjenost pročelja. Skozi temno vhodno nišo vstopimo v avlo, nato pa se po širokih stopnicah vzpnemo v nadstropje. Velika avla v prvem nadstropju je preddverje za vstop v najpomembnejše občinske pisarne. V osi stavbe, kjer je na pročelju manjši balkon, je slavnostna dvorana.²²

5.6.1 SLAVNOSTNA (POROČNA) DVORANA

Pri oblikovanju prostorov so največ pozornosti namenili slavnostni dvorani v prvem nadstropju, ki jo uporabljajo za poroke. Slavnostna dvorana v višino sega dve etaži. Nasproti oken je balkon z ograjo iz struženih stebričkov. To je bil prostor za vse tiste, ki so hoteli prisostvovati sejam mestnega sveta. Slavnostna dvorana je plitko²³ in mrežasto rebrasto obokana²⁴, obok pa je preprežen z masivnimi in bogato profiliranimi rebri, ki se na vogalih spuščajo na konzole, katere so poraščene z listjem.²⁵ Ob stičiščih reber oboka so ponekod nakazani začetki reber. Nad vhodom v galerijo je vegetabilna lovorjeva kita s cvetovi vrtnic, nad okni pa so štirje grbovni ščitki.²⁷ Ščitki so zapolnjeni s ptujskim grbom. Dvorana ima levo in desno od vhoda nameščenih nekaj vrst stolov, ki so obrnjeni proti oknom.

---

²²CIGLENEČKI 2003 (op. 5), str. 31.

²³CIGLENEČKI 2003 (op. 5), str. 31.

²⁴SAPAČ 2015 (op. 4), str. 585.

²⁵CIGLENEČKI 2003 (op. 5), str. 31.

²⁷Marjeta CIGLENEČKI, Oprema županove pisarne na ptujskem magistratu, *Ptujski zbornik 6/2*, 1996, str. 931.

Okenska površina je mozaik iz barvnih stekelc, na enega izmed njih se je podpisal ptujski steklar Josef Kollenz. Delo je datirano v leto 1907. Stare lesene opaže so zamenjali.²⁸

Slika 17: napis Poročna dvorana nad vhodom. Fotografija: Lucija Hameršak

---

²⁸CIGLENEČKI 1996 (op. 25), str. 931.

Slika 18: poročna dvorana

(vir: <http://mojsvet.info/naslovnica/mestni-trg-na-ptuju-osrednji-trg-najstarejsega-slovenskega-mesta/>, ogled 5. 8. 2015).

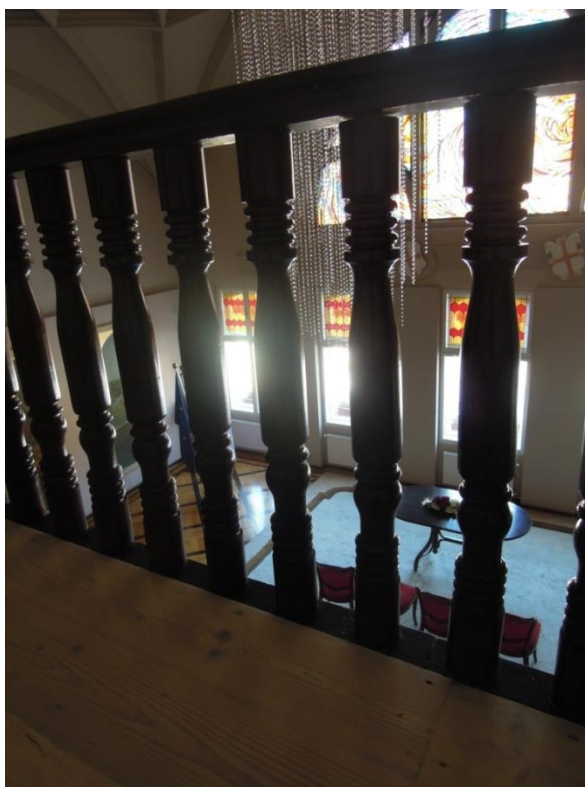

Slika 19: pogled na galerijo v poročni dvorani. Fotografija: Lucija Hameršak

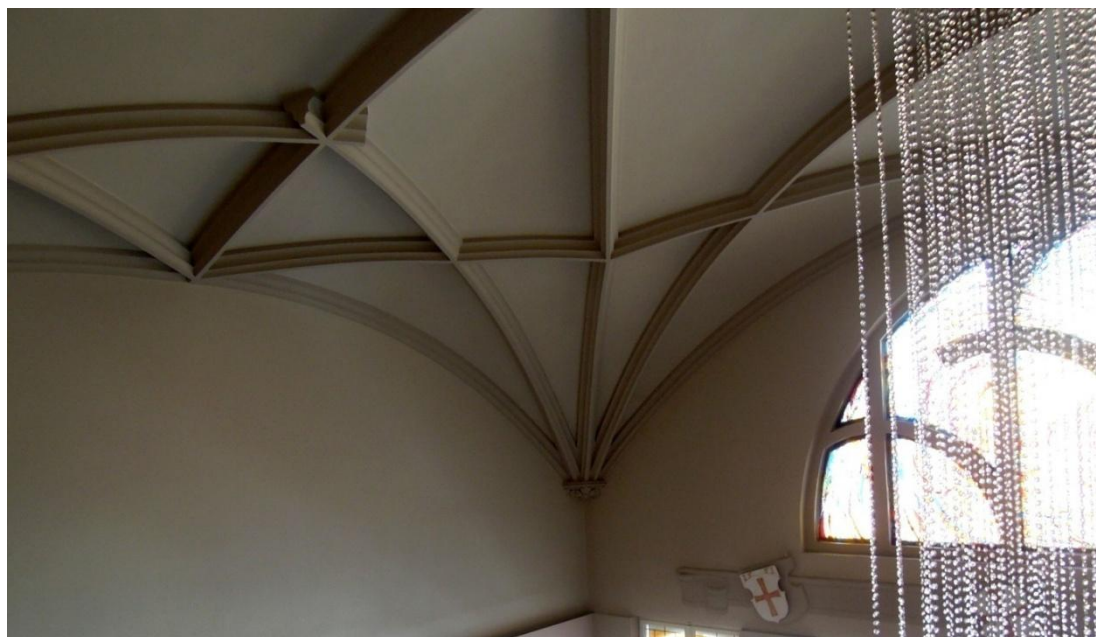
Slika 20: pogled z galerije na poročno dvorano. Fotografija: Lucija Hameršak

Slika 21: ograja iz struženih stebričkov. Fotografija: Lucija Hameršak

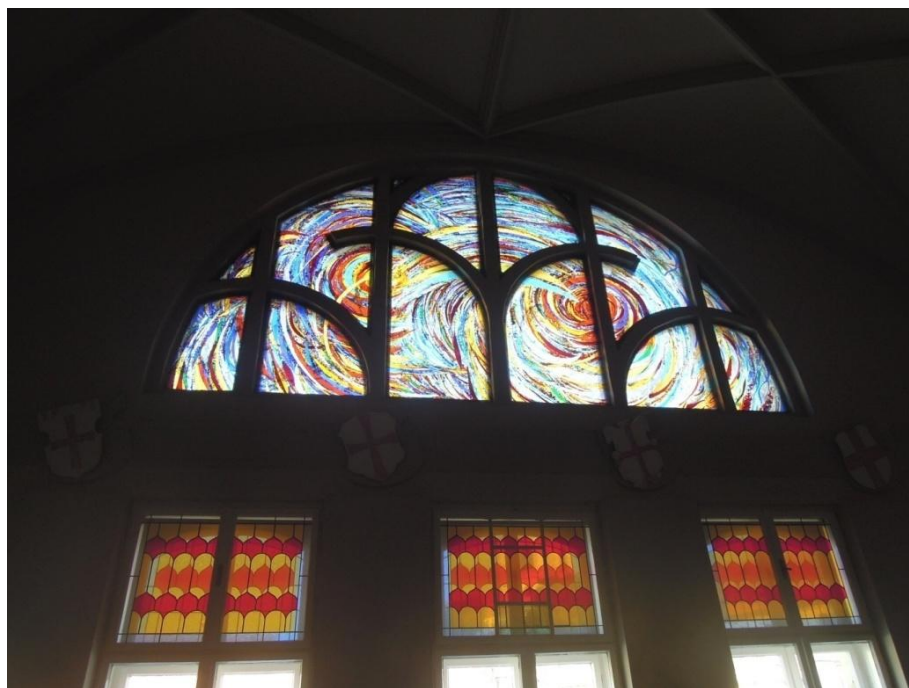
Slika 22: listna konzola. Fotografija: Lucija Hameršak

Slika 23: profilirana rebra. Fotografija: Lucija Hameršak

Slika 24: nad vhomom iz galerije poteka vegetabilna lovorjeva štukurana kita s cvetovi vrtnic. Fotografija: Lucija Hameršak

Slika 25: barvna stekla Josipa Kollenza v velikih oknih, ki gledajo na trg. Fotografija: Lucija Hameršak

5.6.2 VELIKA SEJNA SOBA

Velika sejna soba se nahaja v 1. nadstropju in je pravokotnega tlorisa. Soba nima nobenega okrasja, strop je raven. Na nasprotni steni od vhoda je nameščen ptujski grb. Na steni, ki je nasproti oken, pa je nameščena veduta Aloisa Kasimira, ki nosi letnico 1892. Prostor je opremljen s sodobno opremo.

Slika 26: velika sejna dvorana. Fotografija: Lucija Hameršak

Slika 27: Kasimirjeva veduta Ptuja z letnico 1892. Fotografija: Lucija Hameršak

5.6.3 ŽUPANOVA PISARNA

Županova pisarna ima prostor v 1. nadstropju, na mestu, kjer je vogalni pomol. Za ta prostor je od nekdaj veljalo, da je v magistratu najimenoitnejši. V tem prostoru so vedno sedeli najpomembnejši mestni ljudje.²⁹ Iz županove pisarne imamo pogled na celoten Mestni trg in del Miklošičeve ulice. Pisarna je obnovljena in opremljena s sodobno opremo. V pisarni je slika Erika Lovka in še dve sliki iz mednarodnega Ex-tempora.

---

²⁹Franc MILOŠIČ, Tudi na Ptuju sedi oblast v najlepših palačah, *Delo*, 43/203, str. 10.

Slika 28: županova pisarna. Fotografija: Lucija Hameršak

Slika 29: županova pisarna. Fotografija: Lucija Hameršak

5.6.4 AVLA

Avla se nahaja v 1. nadstropju magistrata. V njej ima svoj prostor tudi Galerija Magistrat. Velika avla v prvem nadstropju je preddverje za vstop v najpomembnejše občinske pisarne.³⁰ Ko vstopamo v avlo, takoj opazimo dva masivna stebra, ki podpirata nizek in masiven obok. Stebra sta podobna dorskemu stebrnemu redu. Imata dokaj visoko bazo in nam dajeta vtis, da sta narejena iz belega marmorja, vendar gre za njegovo imitacijo. Kapitел je v spodnjem delu okrašen z navpičnimi črtami. Pod vratnim prstanom imata stebra še tri obroče. V avli ni nobenega okrasja.

Slika 30: steber v avli, 1. nadstropje. Fotografija: Lucija Hameršak

---

³⁰CIGLENEČKI 2003 (op. 5), str. 31.

5.6.5 STOPNIŠČE

Slika 31: stopnišče. Fotografija: Lucija Hameršak

Stopnišče je precej široko in daje vtis prostornosti. Je polkrožno zavito³¹ in dvoramno. Stopniščna ograja je lesena, sestavljajo jo struženi stebrički. Ti so precej podobni tistim, ki so na ograji galerije v poročni dvorani.

---

³¹SAPAČ 2015 (op. 4), str. 585.

5.7 OPREMA

Podatki, ki so zbrani o opremi ptujskega magistrata, pritrjujejo, da je bila ta izbrana skrbno in preišljeno ter da je bila izbrana v skladu namembnosti stavbe. Oprema je magistrat napolnila leta 1907. Sam arhitekt, baron Max Ferstel, naj bi bil glavni med načrtovalci opreme za magistrat.³²

Veduta Ptuja, ki je datirana z letom 1892, ima danes mesto v veliki sejni sobi. Slika je včasih imela mesto v slavnostni dvorani. Po drugi svetovni vojni so jo preselili na hodnik, kjer je zaradi izpostavljenosti prihajalo do poškodb. Občinarji so jo predali muzeju. Leta 1983 se je slika zopet vrnila na občino, v županovo pisarno, ki je bila takrat v stavbi v Slomškovi ulici.³³

V t.i. mali sejni sobi ima danes svoj prostor skupina fotografij Stojana Kerblerja z upodobitvami Haložanov. Fotografije iz cikla Haložani so imele svoj prostor tudi v županovi pisarni. Leta 1993 je bilo tam devet fotografij v formatu 60 x 40.³⁴

V županovi pisarni je na steni pri vhodu obešena slika umetnika Erika Lovka. Prostor v županovi pisarni imata še dve sliki nagrajencev iz mednarodnega Ex-tempora.

Pohištvo velike sejne sobe in županove pisarne je novo.

Nekaj prvotne opreme z magistrata se je znašlo v muzeju. Leta 1952 so v muzej preselili kipa sv. Viktorina in cesarja Trajana, ki sta bila delno poškodovana. Izdelana sta iz umetnega kamna, avtorja pa še do zdaj nista znana.³⁵

Leta 1980 je občina v muzej preselila veliki lesteneč, ki je izdelan iz kovanega železa. Lesteneč je izdelal ptujski kleparski mojster Andrej Frank leta 1908. Lesteneč je bil potreben popravila, saj se je razbilo več barvnih stekel, ki so bila vstavljena v kovinska ohišja. Takrat so se ptujski politiki prvič zagledali v lesteneč in ugotovili, da je osnovni dekorativni element hrastov list, kar pa velja

---

³²CIGLENEČKI 1996 (op. 27), str. 930–931.

³³CIGLENEČKI 1996 (op. 27), str. 932.

³⁴CIGLENEČKI 1996 (op. 27), str. 932.

³⁵CIGLENEČKI 1996 (op. 27), str. 932.

za simbol nemštva. Ideološko to ni bilo sprejemljivo. Veliki lesteneč so zamenjali z novim. Oblikovno je v nasprotju s Ferstlovo arhitekturo. Lesteneč deluje kot razmeroma preprost izdelek iz posrebnega stekla. Ima osem navzgor usločenih ramen, na katere so pričvrščene žarnice.³⁶

5.8 TIPOLOGIJA

Ptujski magistrat po tipologiji spada med upravne stavbe.³⁷ V magistratu deluje mestna uprava in galerija Magistrat.³⁸

5.9 ARHITEKTURA HISTORIZMA

Oznako arhitektura 19. stoletja imajo najpogosteje stavbe, ki so nastale v obdobju zadnjih desetletij 18. stoletja in do konca prve svetovne vojne. V tem časovnem okviru gre za obdobje klasicizem in historizem. Obe obdobji sta pomembno vplivali na arhitekturno podobo srednje Evrope. Raziskovalci vse do šestdesetih let 20. stoletja stavbarstvu 19. stoletja niso namenjali večje pozornosti. Razlog, da so ta obdobja vrednotili negativno je predvsem v tem, da je veljalo, da so stavbe tega obdobja brez umetniške vrednosti, imajo pa tehnično vrednost. Glavni očitek je bil eklekticizem, za katerega velja, da so arhitekti le kopirali arhitekturne elemente iz starejših obdobj.³⁹

Arhitektura 19. stoletja se je omenjala le sporadično, sistematičnega pregleda celotnega obdobja ni bilo. V šestdesetih letih 20. stoletja je prišlo do drugačnih pogledov na klasicistično in historistično stavbarstvo v srednji Evropi. Leta 1963 je potekal posvet, ki velja za prvi simpozij na temo historizma ter je nosil naslov *Historismus und bildende Kunst*. Simpozij je potekal v dvorcu Anif pri Salzburgu.

---

³⁶CIGLENEČKI 1996 (op. 27), str. 931.

³⁷OBAL 2002 (op. 2), str. 31.

³⁸Slavica PIČERKO PEKLAR, Prenovljena podoba ptujske mestne hiše, *Večer*, 65/45, 2010, str. 24.

³⁹Franci LAZARINI, *Cerkvena arhitektura lavantinske škofije v času knezoškofa dr. Mihaela Napotnika (1889–1922)*, Maribor 2012 (tipkopis doktorske disertacije), str. 19.

Renate Wagner-Rieger, je leta 1970 izdala knjigo o dunajski arhitekturi 19. stoletja. Pri predstavitvi dunajske gradbene dejavnosti se je Wagner-Riegerjeva osredotočila na slogovni in tipološki vidik, ključne arhitekte in njihov opus, najpomembnejše javne natečaje in vlogo naročnikov. V naslednjih desetletjih je izšlo kar nekaj študij dunajske arhitekture, ki pa so se osredotočale predvsem na posamezne arhitekte ali objekte. Z metodološkega vidika je precej novosti prinesla monografija Inge Scheidl o cerkveni gradnji na Dunaju na prelomu stoletij. Za spomenike na Slovenskem so pomembne študije stavbarstva avstrijskega dela Štajerske, še posebej Gradca, deželne prestolnice.⁴⁰

Do sedemdesetih let 20. stoletja je bil negativen pogled na arhitekturo klasicizma in historizma značilen tudi za slovensko umetnostno zgodovino. Leta 1924 je France Stele v knjigi Oris zgodovine umetnosti pri Slovencih arhitekturi 19. stoletja očital eklecticism in anacionalnost. Stele je izhajal iz stališča, da so stavbe načrtovali tuji arhitekti, za katere pa meni, da so se ravnali po modi. Njihova dela naj bi po Steletovem mnenju predstavljala tujek v našem okolju, zraven tega pa historistične stavbe naj ne bi zadovoljile »umetnostnih potreb mase«. Fran Šijanec je za omenjeno obdobje kritiziral predvsem neinventivnost arhitekture. Emilijan Cevc je bil prav tako nenaklonjen pisanju o historizmu. 19. stoletje je označil kot stoletje, ki je zadoščalo samo sebi. Bil je brez lastnega sloga, zraven tega pa je mnenja, da si je obdobje vse sloge prilaščalo.⁴¹

Večina raziskav arhitekture 19. stoletja na našem prostoru, profane in sakralne, se nanaša na dokumentiranje spomenikov. Največje število razprav je posvečenih spomenikom v Ljubljani, Mariboru, Celju, del študij namenjen še Rogaški Slatini.⁴²

---

⁴⁰LAZARINI 2012 (op. 39), str. 19–20.

⁴¹LAZARINI 2012 (op. 39), str. 21.

⁴²LAZARINI 2012 (op. 39), str. 22.

5.9.1 ZNAČILNOSTI ARHITEKTURE HISTORIZMA

Zaradi praktičnih pogledov na arhitekturo, podedovanih še iz razsvetljenstva, so začetki historizma na Slovenskem manj izraziti. V profani arhitekturi se je najprej uveljavil rundbogenstil, za katerega so značilna polkrožno zaključena okna. Sprva še je vezan na klasicistično shemo, postopoma pa je prevzemal vedno več elementov italijanske renesanse. To se vidi predvsem v rozetah, konzolah, okenskih in vratnih okvirih. Od sredine tridesetih let 19. stoletja je bil to slog gradbenega uradništva. V času po marčni revoluciji so se razmere v avstroogrski arhitekturi spremenile. Reorganizacija gradbenih uradov in zakon o natečajih za javne stavbe leta 1849 sta vplivala na razmah historizma po vsej monarhiji. Standardizacija in tipizacija, ki sta bili značilni za prvo polovico 19. stoletja, sta ostali v veljavi le še v nekaterih ministrstvih in gradbenih oddelkih, na primer v vojski, železnici in pošti. Strogi historizem je uveljavil čiste sloge, ki so jih naročniki glede na svoje ideale povezovali z določenimi vrstami nalog. Arhitektura dunajskega Ringa od leta 1857 naprej je postajala razgibana in slikovita, s plastiko in arhitekturnimi prvini vse bogatejše fasade je poudarjala zunanji videz. Avtorji večine pomembnejših javnih stavb so bili tujci, zlasti Dunajčani, Gradčani, kasneje Čehi, saj na Slovenskem ni bilo šolanih arhitektov in inženirjev. Stavbe so zidala domača stavbna podjetja. Vodilna smer v profani javni arhitekturi zadnjih desetletij 19. stoletja je ostala neorenesansa, konec stoletja pa se je v okrasju pridružil še neobarok. Z naraščanjem narodne zavesti je historizem dobil tudi nacionalni poudarek. Na Slovensko so pritegnili češke arhitekta, ki so po vzorih iz Prage postavili Deželno gledališče v Ljubljani, Narodni dom v Ljubljani, Narodni dom v Celju in Narodni dom v Mariboru. Nasprotno pa so Nemci širili nemško različico renesanse (alterdeutsch), okrašeno s poznogotskimi oblikami ali z značilnim načinom zidave (Fachwerk).⁴³ Uveljavitev nemškega vpliva se v arhitekturnih oblikah nemške renesanse kaže v značilnih krožnoločnih oblikah, slikovitih strehah in v dinamično razčlenjenih fasadah.⁴⁴ Stavbe s temi značilnostmi so: vila H. Wettacha v Ljubljani, Filipov

---

⁴³Damjan PRELOVŠEK, *Historizem*, Enciklopedija Slovenije, 4, Ljubljana 1990, str. 25–27.

⁴⁴OBAL 2002 (op. 2), str. 10.

dvorec in Kresija v Ljubljani, Deželni dvorec v Ljubljani, Nemška hiša v Celju, Celjski dom in Mestna hiša na Ptuju.⁴⁵

V sakralni umetnosti se je kot vzporednica rundbogenstila sredi 19. stoletja uveljavila neoromanika oziroma bizantinski slog. Neoromanika se je odražala v ritmičnem nizanju enakih obočnih pol, visoko polkrožno zaključenih oknih in zobčastih fasadnih zidcih. Z uporabo neorenesančnega okrasja iz terakote je zunanjščina postajala vedno bolj slikovita. Ideal dekorativno poslikane notranjščine pa se je na Slovenskem uresničil šele proti koncu 19. stoletja. Gradbena dela so pogosto prevzemali furlanski stavbeniki, ki so neoromanske oblike prepletali s klasicističnimi in neorenesančnimi, medtem ko so domači izvajalci črpali iz baročne tradicije. Slogovna čistost, ki jo je zagovarjal strogi historizem, se je v sakralni arhitekturi uveljavila proti koncu 19. stoletja. Vzporedna regotizacija je povzročila, da je iz cerkev izginilo veliko baročne opreme.⁴⁶

6.2 ROTOVŽI

Že v antiki so obstajale namensko zgrajene stavbe, v katerih so se prebivalci mest in njihovi zastopniki zbirali, posvetovali ter odločali o skupnih zahtevah. V visokem srednjem veku se je skoraj po vsej Evropi izoblikoval razširjen nov stavbni tip, imenovan rotovž, komun, magistrat ali mestna hiša. V njih je bil sedež mestne oziroma trške uprave. Poleg osnovne funkcije so imele tudi dodatni pomen; bile so najpomembnejši grajeni simboli avtonomije urbanih naselbin. Te stavbe lahko razumemo kot povezavo med politiko in umetnostjo. Brez njih si ni mogoče predstavljati historičnih urbanih naselbin. Postavljali so jih na poudarjenih lokacijah ob osrednjih mestnih trgih. V srednjem veku so imele največkrat podobo enonadstropnih arhitektur z glavno mestno dvorano v nadstropju, v kateri so odločali o mestnih zadevah, velikokrat pa so tudi organizirali sodne procese. Rotovži so se, v odvisnosti od pomena posamezne

---

⁴⁵PRELOVŠEK 1990 (op. 43), str. 27.

⁴⁶PRELOVŠEK 1990 (op. 43), str. 27.

urbane naselbine, po velikosti in obliki med seboj razlikovali. Arhitekturne zasnove rotovžev kažejo prvine, povzete in kombinirane po meščanskih hišah in plemiških gradovih, v nekaterih primerih pa tudi po sakralni arhitekturi.⁴⁷

Rotovži so v pomembnejših urbanih naselbinah na Slovenskem nastali v visokem in poznem srednjem veku, približno takrat kot drugod po Evropi. Nastanek rotovžev se povezuje z uveljavljanjem mestne in trške samouprave, ki sprva ni imela posebnih prostorov oziroma zgradb. Pri rotovžih na Slovenskem so bili enako kot pri drugih tovrstnih stavbah v Evropi temeljnega pomena dvorana za zbiranje meščanov ali tržanov ter prostori za uradovanje in hranjenje arhiva. Z vzponom mest so tudi rotovži kot glavna mestna uprava in reprezentativna stavba pridobivali čedalje večji pomen. Na Slovenskem je to bilo še posebej opazno med 16. in 18. stoletjem. V 19. stoletju je tako kot drugod v Evropi tudi na Slovenskem nastopila nova zlata doba rotovžev. Ti so postali pomembni grajeni simboli emancipacije liberalnega meščanstva in eminentna kulturnopolitična tema. Četudi niso posebej številni, so fenomen, ki je zaznamoval arhitekturno podobo urbanih naselbin. Iz 19. stoletja je na Slovenskem ohranjenih več rotovžev kot iz vseh starejših obdobj skupaj. V 19. stoletju so rotovži bili stavbni tip s tradicijo in s posebnim pomenom. V 19. stoletju so še obdržali dokaj poenoteno tipologijo, ki se je v 20. stoletju s pojavom funkcionalistične arhitekture izgubila. Še posebej v drugi polovici 19. stoletja je rotovški stolp, ki so ga v preteklih obdobjih imeli samo najpomembnejši rotovži, postal obvezni arhitekturni element in osnovni prepoznavni znak, s katerim se je ta stavbni tip razlikoval od drugih javnih stavb.⁴⁸

V prvi polovici 19. stoletja je nekaj kakovostno klasicistično zasnovanih mestnih in trških rotovžev na Slovenskem nastalo s predelavami starejših meščanskih stavb, zgrajenih med 16. in 18. stoletjem. Razen v Radljah ob Dravi in v Središču ob Dravi si novih gradenj zaradi varčevanja niso mogli privoščiti. To je še zmeraj bil čas absolutizma, ko se mesta še niso mogla tako samozavestno ponazarjati z gradbenimi podvigi, kot kasneje v drugi polovici 19. stoletja. Rotovži v tistem

---

⁴⁷Igor SAPAČ, Rotovži, *Arhitektura 19. stoletja na Slovenskem*, Ljubljana 2015, str. 133.

⁴⁸SAPAČ 2015 (op. 47), str. 133.

obdobju niso bili tako monumentalni kot v 18. stoletju ali v drugi polovici 19. stoletja. Zaradi posebnega oblikovanja so se razlikovali od drugih profanih stavb v urbanih naseljih. Stali so v stavnih nizih, saj so nastali s predelavami starejših zgradb. Glavne fasade so oblikovali po vzoru plemiških palač oziroma dvorcev ter jih razčlenili s pilastri in jih na vrhu poudarili s trikotnimi strešnimi čeli. Pred sredino 19. stoletja so rotovški stolpi bili redki. Najodličnejši klasicistični rotovži so nastali v Celju, Ljutomeru, Radljah ob Dravi, skromnejši pa v Brežicah, Slovenskih Konjicah in Središču ob Dravi.⁴⁹

Pomen rotovžev se je v drugi polovici 19. stoletja zelo povečal. To se je zgodilo z rastjo mest in s podobno pridobitvijo njihove avtonomije. Kakor kdaj koli prej so postali grajene vizualizacije meščanske moči. V 19. stoletju je nastalo največ novih rotovžev, ta fenomen pa je bil značilen za vso Evropo. Arhitektura rotovžev se je internacionalizirala, pri tem je bila lokalna tradicija vse manj pomembna. Zamenjala jo je historistična monumentalnost, ki je bila primerljiva v večini evropskih dežel. Po izgradnji dunajskega rotovža (1872–1883) so tudi nekateri rotovži pri nas dobili oblike, ki se deloma opirajo na sakralno arhitekturo. Po drugi strani je arhitektura rotovžev okoli leta 1900 postala sredstvo za izražanje nacionalne pripadnosti.⁵⁰

Pri oblikovanju historističnih rotovških stavb je na Slovenskem – tako kakor drugod po Evropi – v osnovi mogoče razlikovati dva prijema:

– monumentalni s simetrično tlorisno zasnovo, široko vežo, reprezentativnim stopniščem in veliko glavno dvorano. Po vzoru rotovžev v Hamburgu, Münchnu, Gradcu in na Dunaju se je na Slovenskem uveljavil v Trstu, Piranu, na Ptujju in deloma v Novem mestu,

– slikoviti z nesimetrično razgibanimi stavbnimi masami in stolpom na vogalu, ki se bolj prilagaja situaciji v prostoru in ki se je na Slovenskem uveljavil zlasti pri zasnovi rotovža v Idriji.⁵¹

---

⁴⁹SAPAČ 2015 (op. 47), str. 133.

⁵⁰SAPAČ 2015 (op. 47), str. 134.

⁵¹SAPAČ 2015 (op. 47), str. 134.

6. NACIONALNO VPRAŠANJE IN RAZMERE NA PTUJSKEM OB KONCU 19. IN V ZAČETKU 20. STOLETJA

Ob koncu petdesetih in šestdesetih let 19. stoletja je v Habsburški monarhiji prišlo do številnih sprememb. V ustavni dobi se je začelo precej razgibano politično in kulturno-prosvetno življenje. Slovensko nacionalno gibanje se je zavzemalo za uvedbo slovenskega jezika v šolah, na sodiščih in uradih, za nastavljanje slovenskih uradnikov namesto nemških in za ustanavljanje kulturnih ustanov. Čitalnice so veljale za središče političnega in kulturnega dogajanja, kjer so se zbirali tisti Slovenci, ki so bili narodno zavedni. Nemci so se z brezobzirnim gospodarskim in političnim pritiskom odzivali na vse oblike predstavljanja slovenske narodne zavesti v okviru slovenskega narodnega gibanja. To je bilo še posebej dobro opazno v sedemdesetih letih 19. stoletja, ko je slovenski liberalizem postal breznačelen, strahopeten in oportunističen. S prodorom nemškega kapitala na slovensko ozemlje se je na ogroženih območjih marsikateri Slovenec odločil, da bo raje prestopil na nemško stran, saj je tam videl možnost v gospodarskem napredku. Temu se ni izognilo niti ptujsko območje, ki je takrat veljalo za šibko in gospodarsko precej zaostalo. V takšnih političnih razmerah zavednim Slovincem na Ptujju in njegovi okolici ni preostalo drugega, kot da so za ohranitev slovenskega jezika in kulture v mestu in okolici uporabili tiste oblike boja, katere jim je dovoljevala takratna oblast.⁵²

Za uvedbo slovenskega jezika v šolah, uradih in sodiščih so Slovenci postavljali interpelacije v deželni in državni zbor, kjer so poskušali prikazati dejansko stanje. Protestirali so proti praksi, ki je bila v nasprotju s predpisi in proti neznanju slovenskega jezika v uradih. Na lokalni ravni so na ta pereč problem opozarjali predvsem učitelji in narodno napredni duhovniki. Te teme so se dotaknili na okrajnih učiteljskih konferencah in v številnih razpravah na sejah občinskih

---

⁵²Nataša KOLAR, Narodnostno življenje med letoma 1850 in 1908 na Ptujju, v nemški trdnjavi ob Dravi. *Slovenstvo na Ptujjskem v 20. stoletju*, Ptuj 2005, str. 12.

odborov.⁵³ V mestu je prevladovala nemščina, v predmestju in zunanjih političnih občinah pa se je govorilo in pisalo v slovenščini.⁵⁴

Nacionalna napetost se je na Ptuju začela stopnjevati v času županovanja dr. Karla Bresniga. Slovenci v mestu so leta 1881 zahtevali, da se odpravi nemški pouk in posloveni nemška šola. Ptujski Nemci so pri mestnem občinskem svetu protestirali proti slovenski okrajni hranilnici. Slovenski odborniki so zahtevali, da se na Ptuju ustanovi slovenska okrajna hranilnica, ki bi združevala slovenski kapital. Temu so se nemški zastopniki odločno uprli, vendar so bili preglasovani. Tako je Ptuj leta 1883 vendarle dobil slovensko okrajno hranilnico. Vodstvo le-te je ugotovilo, da je za uspešno gospodarjenje in narodno ozaveščanje potrebna izobrazba. Zaradi tega je hranilnica spodbujala šolanje za razne poklice, podpirala dijake ptujskega političnega okraja ter tako skrbelo za Dijaško kuhinjo na Ptuju in učence kmetijskih, obrtnih in drugih strokovnih šol.⁵⁵

Narodnostnemu življenju na Ptujskem območju izpričujejo dejavnosti društev, ki so se ustanovljala po Zakonu o društvih in zborovanjih 15. novembra 1867. Med prvimi slovenskimi društvi je bila ustanovljena Narodna čitalnica, ki je imela svoj prostor v mestnem strelišču. Ustanovljena je bila 23. julija 1863, delovati pa je pričela 1. junija 1864. Postala je jedro oblikovanja narodne zavesti v mestu. Takrat med prebivalci Ptuja še ni bilo čutiti nacionalne nestrpnosti, kar se je pokazalo ob slavnostnem odprtju čitalnice, katerega se je udeležil tedanji nemški župan in nekaj Nemcev. Med dejavnimi člani so bili tudi nekateri Nemci, saj takrat še niso imeli svojega kazina. V poznejših letih je postal nemški kazino, ustanovljen 6. februarja 1867, središče ptujskega nemštva, utrjevalec nemške miselnosti in zbirališče gospodarsko najmočnejših meščanov. Medtem je Narodna čitalnica s svojim pestrim programom, med katerega sodijo gledališke predstave, koncerti, knjižnična dejavnost in izobraževalna predavanja, krepila in spodbujala slovensko narodno zavest na Ptuju in njegovi okolici. Čitalnica je 29. maja 1882 dobila Narodni dom, to pa je pripomoglo k temu, da je tam lahko društvo razvilo

---

⁵³KOLAR 2005 (op. 52), str. 12.

⁵⁴Marija HERNJA MASTEN, *Ptujski župan, Josef Ornik (1859–1925)*, str. 5, http://www.arhiv-ptuj.si/Objave/Ostale_publicacije/josef_ornig, ogled 5. 4. 2014.

⁵⁵KOLAR 2005 (op. 52), str. 13.

številne odseke, ki so postopoma prerasli v samostojna društva. Ker čitalnica ni smela politično delovati, so člani pod vodstvom dr. Jakoba Ploja za uspešnejše priprave na državnozborske volitve ustanovili slovensko katoliško politično društvo Pozor.⁵⁶ Narodnoprebudno delo pa je potekalo tudi v izobraževalnih društvih v mestu in gasilskih društvih, ki so delovala predvsem na podeželju. Društvo, ki je bilo na Ptuju zelo pomembno, je bilo Podružnica Družbe sv. Cirila in Metoda. Leta 1908 se je oblikovala še ženska podružnica CMD, ki jo je vodila učiteljica Valentina Kaukler. Zraven teh je delovalo še Slovensko pevsko društvo, Hranilno in posojilno društvo, Dramatično društvo in Dijaška kuhinja.⁵⁷

Poleg slovenskih društev se je krepila tudi nemška društvena dejavnost. Dejavniki so bili v moškem pevskem društvu (Männergesangsverein), telovadnem društvu (Turnverein), glasbenem društvu (Pettauer Musikverein), prostovoljni požarni obrambi (Freiwillige Feuerwehr), Kasinoju (od leta 1898 se je imenovalo Deutsches Heim), Naprednem društvu (Fortschrittsverein) in Zvezi nemških visokošolcev (Verbanddeutscher Hochschüler Pettau). Dejavniki so bili tudi v ptujski krajevni skupini Schulvereina, Südmarka in v drugih društvih, ki so na širjenje nemštva v mestu pomembno vplivala. Nemški društveni dom (Deutsches Vereinshaus) je postal središče društvenega življenja ptujskih Nemcev.⁵⁸

Društvene prireditve so bile namenjene temu, da so spodbujale narodno zavest. Ker so se slovenske in nemške prireditve organizirale sočasno, je prišlo do slovensko-nemških nasprotij.⁵⁹

K utrjevanju nemštva na Ptuju je prispevala tudi Mestna občina Ptuj, saj je zahtevala dopisovanje v nemškem jeziku, vendar so na občinski urad kljub temu prispeli slovenski dopisi. Med temi so bila poročila občnih zborov slovenskih društev. Mestna občina je v mestu dovoljevala prireditve nemških gostujočih društev, medtem ko je društveno življenje Slovencev zatirala.⁶⁰

---

⁵⁶KOLAR 2005 (op. 52), str. 14.

⁵⁷Ljubica ŠULIGOJ, Slovenstvo na Ptujem po poti narodnoobrambnega boja. *Slovenstvo na Ptujem v 20. stoletju*, Ptuj 2005, str. 26–27.

⁵⁸KOLAR 2005 (op. 52), str. 14.

⁵⁹KOLAR 2005 (op. 52), str. 15.

⁶⁰KOLAR 2005 (op. 52), str. 16.

V času župana Ernesta Eckla, med leti 1885 in 1894, je postal Okrajni zastop leta 1886 slovenski, Ptuj pa je leto kasneje, ko je pridobil lasten statut, postal avtonomno mesto z večjo samoupravo in veljavo. Okrajni zastop je vodil dr. Franc Jurtela, ki je med leti 1886 in 1909 zastopal kmečke občine ptujskega okraja. 1904 je Okrajni zastop prešel v nemške roke, njegov načelnik pa je postal Josef Ornik. Od županovanja Josefa Ornika pa vse do razpada avstro-ogrske monarhije je Ptuj doživljal nacionalne nestrpnosti. Josef Ornik si je v svojem županskem mandatu prizadeval dati Ptujju novo oz. evropsko podobo. Po njegovem naj bi bilo izobraževanje v prid nemštvu.⁶¹

Ptujška mestna občina si je močno prizadevala Ptuj prikazati kot izrazito nemško mesto, kljub temu da so bili Slovenci prisotni tako na političnem kot tudi na kulturno-prosvetnem področju. S protesti se je priključila protislovenskim akcijam, ki jih je organiziralo štajersko nemštvo. Slovensko narodno gibanje se je tako znašlo v nemilosti. Germanizacija, ki je bila načrtna, je bila v drugi polovici 19. stoletja povezana s priseljivanjem Nemcev na naše območje. Po programu Súdmarke je naseljevanje Nemcev pomenilo utrjevanje vsenemške miselnosti. Spreminjajoče razmere so se močno odrazile v popisu prebivalstva 31. decembra 1890. Takrat je na Ptujju živel 2344 meščanov, v predmestju Kaniža 1079. Za nemški občevalni jezik se je izreklo 2701 oseb, za slovenskega pa le 621.⁶²

Na prelomu 19. v 20. stoletje se je na Ptujju naselilo nekaj nemških trgovcev in obrtnikov ter tudi nekaj lastnikov manjših industrijskih podjetij. Ti so bili: Blanke, Celotti, Fürst, Hintze, Hutter, Osterberger, Schwab ... Na Ptuj so prihajali tudi Slovenci s podeželja, ki so si opomogli s pomočjo Súdmarke in v iskanju gospodarskih koristi ter družbene uveljavitve zašli v nemškutarstvo. Večina prebivalcev na Ptujju je bila rojena v slovenskih krajih, vendar so se po preselitvi v mesto kar 4/5 opredelile za nemški pogovorni jezik. Na začetku 20. stoletja se je s trgovino ukvarjalo le 7 % ljudi, z obrtjo pa kar 80 %. Trgovsko-posestniški sloj je bil tesno povezan z drugim nemštvom. S povezovanjem kapitala so nastale nekatere partnerske trgovine, na primer trgovini z mešanim blagom Artenjak-

---

⁶¹KOLAR 2005 (op. 52), str. 16–17.

⁶²KOLAR 2005 (op. 52), str. 17–18.

Schosteritsch, in Slawitsch-Heller. Kljub pomoči Hranilnega in posojilnega društva so slovenski trgovci, ki so bili v manjšini, nemški konkurenci težko kljubovali. Leta 1908 je bilo na Ptuju malo slovenskih trgovin. Te so bile: špecerijska trgovina Jurze, manufakturni trgovini Lončarec&Havelka in Faulanda, galanterijska in papirniška trgovina Peteršič, ter Šegova trgovina s suho robo.⁶³

Ptuj je na prelomu v 20. stoletje pod županom Josefom Ornikom sledil smernicam nemške obrambne vojne na Štajerskem (Abwehrkrieg).⁶⁴Ornik je tako rekoč zelo dosledno dušil slovenstvo na Ptuju. Leta 1907 so bili z občinskim odlokom dovoljeni le nemški napisi. Šolske ustanove na Ptujskem so bile za nemštvo ključnega pomena. Gimnazijo so spreminjali v ponemčevalnico, to pa se sklada s sistematičnim raznarodovanjem in ima poseben namen, saj so želeli, da bi ustanova postala čuvar nemštva na Spodnjem Štajerskem.⁶⁵Nemški nacionalisti so želeli, da bi deželo ohranili enotno pod nemškim gospostvom. Josef Ornik je dosegel, da je Ptuj postal »ena najmočnejših trdnjav na slovenskem Štajerskem«.Podeželje je ostalo po večini slovensko, saj tukaj ponemčevanje ni poželo takšnega uspeha kot v samem mestu.⁶⁶

Nemška podoba mesta se je kazala tudi po nemški upravi in napisih ter s šolskimi ustanovami. Leta 1898 je bilo v javni upravi le malo Slovencev, saj so prevladovali Nemci. Prav tako so bili v mestu vsi pomembni trgovci Nemci, razen slovenskega trgovca Jurze.⁶⁷

Slovenska pa je bila v mestu duhovščina. Leta 1903 so duhovniki sklenili, da bodo ob počastitvi 1600-letnice smrti sv. Viktorina Ptujskega procesijo k njegovemu obnovljenemu oltarju dopolnili s slovenskimi in nemškimi pridigami. Med praznovanjem so peli tudi slovenske ljudske cerkvene pesmi, vendar je ptujski mestni svet zaradi slovenskih pridig protestiral že prvi dan .⁶⁸

---

⁶³KOLAR 2005 (op. 52), str. 18.

⁶⁴KOLAR 2005 (op. 52), str. 18.

⁶⁵ŠULIGOJ 2005 (op. 57), str. 26.

⁶⁶KOLAR 2005 (op. 52), str. 18.

⁶⁷KOLAR 2005 (op. 52), str. 19.

⁶⁸KOLAR 2005 (op. 52), str. 19–20.

Posebno mesto v nemškem raznarodovanju so imela nemška glasila. Na območju Ptuja sta na prelomu stoletja temu namenu služila Pettauer Zeitung, ki je izhajal med leti 1890 in 1904, ter Štajerc, ki je izhajal od leta 1900 do 1918. Ta si je v duhu štajercijanstva utrl pot tudi na območje podeželja. Ustanovili so ga ptujski Nemci: Wilhelm Blanke, Alois Kasimir, Josef Ornik in Leopold Slawitsch. Časopis je bil pisan in tipkan v slovenskem jeziku in je imel namen, da bi »neukemu slovenskemu ljudstvu« na podeželju vcepil zavest in pripadnost enotnemu štajerskemu ozemlju. Idejni vodja Štajerca je bil Josef Ornik, takratni župan Ptuja. Štajerčeva stranka (Štajerc-Partei, leta 1907 se je preimenovala v Napredno stranko), je po glasilu propagirala svoj program in z akcijami pridobivala ljudi na podeželju. Na nekaterih območjih je dosegla, da so pričeli govoriti bolj nemško in volili njene kandidate.⁶⁹

Leta 1901, med državnozborskimi volitvami, je na Spodnjem Štajerskem prišlo do novih imenovanj uslužbencev na državnih uradih in poštah. Seveda so bili Nemci tisti, ki so bili imenovani. Na Ptujju in v Celju so pri imenovanju upoštevali želje mestne uprave ter za uradnike imenovali tiste, ki so bili rojeni na Ptujju in Celju ter bili nemški nacionalisti. Če se je na mesto uradnika prijavil Slovenec, so ga zavrnili z obrazložitvijo, da se morajo pri tem ozirati na službena leta.⁷⁰

K oblikovanju nemške miselnosti na Ptujju so veliko pripomogli politika ptujске mestne občine in predvsem osebna prizadevanja župana Josefa Ornika. Pod županovanjem Josefa Ornika je mesto doživljalo raznarodovalne pritiske in nacionalno nestrpnost. To se je kazalo v šovinističnih izpadih, protislovenskih psovkah in fizičnih obračunih. Nacionalna nasprotja so dosegla vrh s septembrskimi dogodki leta 1908, ki pa so še bolj poglobili nacionalni prepad.⁷¹

---

⁶⁹KOLAR 2005 (op. 52), str. 20–21.

⁷⁰KOLAR 2005 (op. 52), str. 21.

⁷¹KOLAR 2005 (op. 52), str. 24.

7. JOSEF ORNIK – ŽUPAN V ČASU GRADNJE MAGISTRATA

Rodbina Ornikov izhaja iz Hrastovca v Slovenskih goricah. Josef Ornik se je rodil 18. junija 1859 pri Svetem Rupertu v Voličini v Slovenskih goricah, očetu Matiju Orniku in materi Apoloniji, rojeni Senekovič. Josef Ornik je svojo pot na Ptuju pričel leta 1871, ko je postal dijak ptujske gimnazije, vendar je po letu in pol šolanje na gimnaziji končal, saj ni veljal za uspešnega dijaka. Izstopil je iz ptujske gimnazije in se k stricu šel učiti za peka. Ta je leta 1854 kupil staro Pockovo pekarno na Florijanskem trgu št. 118 na Ptuju. Že kot vajenec je Josef pokazal zanimanje za tujino. V mladih letih je že potoval v Nemčijo, Francijo, kjer je obiskal Pariz, ter Anglijo, kjer je obiskal London. Ta potovanja so najbrž imela vpliv na to, da je skozi njih pridobil širši horizont in nove ideje, ki jih je kasneje izvajal v svoji karieri in Ptuju prinesel svetovljanski izgled. Leta 1886 se je poročil z Aurelio Straschill, ki je bila hčerka znanega gostilničarja z Brega pri Ptuju. Ženina dota, hiša v mestu, in gostilniška žilica so pripomogli k temu, da se je Ornikov ugled povečal in s tem tudi premoženje. V zakonu so se jima rodili trije otroci, dva sinova, Josef Oskar in Pavel ter hčerka Ida.⁷²

Josef Ornik je po prevratu leta 1918 in neuspelem poskusu ohraniti Ptuj »nemški« z ženo Aurelio emigriral v Avstrijo in se ni več vrnil na Ptuj. V Avstriji je živel v svoji vili v bližini Gradca v Mariagrün. Čeprav ga je močno dajalo domotožje, se zaradi bojazni lustracije nove slovenske oblasti ni več vrnil na Ptuj. Žena Aurelia in oba sinova z družinami pa so se vrnili.

Josef Ornik je umrl 12. marca 1925 v Gradcu, njegove posmrtno ostanke pa so kasneje pokopali skupaj z ženo Aurelijo na ptujskem pokopališču.⁷³

---

⁷²HERNJA MASTEN (op. 54), str. 7.

⁷³HERNJA MASTEN (op. 54), str. 7–8.

7. 1 DRUŽINSKO OBRTNO-PODJETNIŠKA DEJAVNOST JOSEFA ORNIKA

Ornik je bil eden izmed tistih, ki so bili zelo dejavni tudi v gospodarskih dejavnostih. Treba mu je priznati njegovo veliko učinkovitost, velikopoteznost in gospodarnost, ki jo je izpeljal za svojo privatno korist, kakor tudi za korist mestne občine Ptuj.⁷⁴

Stric Jožef, h kateremu se je Josef priselil, je že leta 1854 kupil staro Pockovo pekarno na Florijanskem trgu št. 118 na Ptuju. Po stričevi smrti je leta 1879 hišo najprej prevzela njegova hčerka Marija, nato pa Josef. Ta je najprej opravljal pekovsko obrt, ki jo je prijavil pri okrajnem glavarstvu in je bila pri hiši do leta 1921. Svojo dejavnost je leta 1898 razširil še s trgovino z mešanim blagom. Po letu 1918 je obrt in trgovino prevzel sin Pavel, saj se Josef Ornik ni več želel vrniti na Ptuj. Zraven pekovske obrti je Josef Ornik imel v lasti več vinogradov, iz katerih je kasneje sin Pavel razvil vinogradništvo in veletrgovino z imenom *Vinogradništvo Josef Ornik*. Na ženino ime Aurelie Ornik sta leta 1904 pridobila gostilniško koncesijo v Bavarski ulici 6 (današnja Krempljeva ulica), ki jo je vodil poslovodja Franc Swerda. Po letu 1921 je Ornik to gostilno opustil. Ornik se je poleg obrti ukvarjal tudi s kmetijstvom, saj je lastno pristavo z živino imenovano Aurelienhof, ki je ležala v današnjem predelu Rogoznice, velika polja pa so se nahajala preko železniške proge (današnja industrijska cona od pekarnе Vinko Reš).⁷⁵

V letih 1918 in 1919 je Ornik veljal za največjega posestnika na Ptuju. Zraven podedovane pekarnе je razpolagal z moko, vinom, soljo in premogom. Konec 19. stoletja je pričel z izgradnjo enodružinskih vil, kar je veljalo za velik projekt. Za vile je uporabil svoje zemljišče ob Radgonski cesti, nedaleč od nove bolnišnice in Ljudskega vrta z lepim sprehajališčem in ribnikom, parkom ter priljubljeno izletniško točko Švicerijo. Ornik je vile gradil po tipskih načrtih v času od 1893

---

⁷⁴HERNJA MASTEN (op. 54), str. 9.

⁷⁵HERNJA MASTEN (op. 54), str. 9.

do 1908. Vile so bile na prodaj zdravnikom, odvetnikom in visokim okrajnim uradnikom.⁷⁶

Ob železniški progi onkraj železniške postaje je zasnoval ulico z manjšimi hišami za delavce, ki so bili zaposleni na železnici. Teren je bil precej močvirnat in neizsušen, to pa je botrovalo k temu, da so bile parcele precej nekvalitetne. Ornik jih je leta 1904 prodal brez regulacijskega načrta oz. komunalne opremljenosti.⁷⁷

7.2 ORNIKOVA GRADBENA DEJAVNOST IN RAZVOJ MESTNE OBČINE PTUJ

Ornik se je kot župan mestne občine Ptuj zapisal kot zelo dejaven na področju gradbene dejavnosti. Ptuj je do takrat bil majhno, dokaj zanemarjeno, še skoraj srednjeveško mesto. Kot svetovljan, ki je zelo dobro poznal nagel razvoj v Evropi, je vplival, da je Ptuj svojo podobo močno spremenil. Vizijo v razvoju mesta je videl v turizmu. Svoje aktivno sodelovanje v Tujsko-prometnem in olepševalnem društvu je povezal z razvojem mesta. Glavna naloga odbora za tujski promet je bila privabiti goste, predvsem iz tujih dežel. Ptuj je v svojo turistično ponudbo vključil zbirke Muzejskega društva, bogato kulturno dediščino, dobre namestitvene možnosti, dostopnost Ptuja in njegove vinsko kulinarične dobrote. Leta 1890 je bilo na Ornikovo pobudo ustanovljeno Gradbeno društvo, ki je imelo s strani občine veliko podporo. Isto leto se je v samo 52 dneh zgradilo mestno kopališče, kar je za Ptuj pomenilo dobro turistično obogatitev. Leta 1899 je Ornik dal zgraditi novo plinaro za potrebe mestne občine Ptuj. V *Pettauer Zeitung* so poročali, da je mesto s to izgradnjo dobilo plinsko razsvetljavo. Leta 1906 je dal urediti mestno telefonijo in s tem se je Ptuj vključil v mednarodno telefonsko omrežje: Gradec–Celje–Maribor–Čakovec–Dunaj–Trst z mestnim telefonskim podjetjem.⁷⁸

---

⁷⁶HERNJA MASTEN (op. 54), str. 9–10.

⁷⁷HERNJA MASTEN (op. 54), str. 10.

⁷⁸HERNJA MASTEN (op. 54), str. 11.

Ptuj je bil zmeraj strateško mesto in veliko prebivalcev je bilo vojakov. Mestna občina Ptuj je bila zadolžena za zagotovitev gradnje nove pionirske vojašnice. Leta 1902 je Ornik od grofa Herbersteina odkupil zemljišče, leto kasneje pa so že zgradili večji del poslopij.⁷⁹

Velik poseg v mestni prostor je bila regulacija dravskega nabrežja in tudi ureditev mestnega parka. Leta 1907 je nastalo t.i. Ornikovo nabrežje. V parku so uredili sprehajalne poti in glasbeni paviljon, ob nabrežju pa je bila urejena sprehajalna promenada s klopmi in razsvetljavo.⁸⁰

Ptujsko gledališče, ki stoji na Slovenskem trgu, je bilo v Ornikovem času, leta 1896, obnovljeno in dobilo tudi novo pročelje. Obnova je bila zaupana dunajskemu arhitektu Rudolfu Klotzu, Ornik pa je dogajanje ob obnovi budno spremljal. Tukaj se vidi županov interes in »nemški« izgled zunanjsčine. Fasado so Nemci leta 1941 podrli, kje so gradbeni elementi, pa še danes ni znano.⁸¹

7.3 ORNIKOVA POLITIČNA KARIERA

Politična kariera je bila dobro in premišljeno določena, saj je veliko pridobil na ugledu že s tem, ko se je poročil z bogato Ptujčanko, Aurelio Straschill, ki je bila poznana kot hčerka znanega ptujskega gostilničarja. Josef Ornik je premišljeno iskal veletrgovce iz krogov nemških družin. Kljub temu ga je marsikdo videl kot Slovenca, kljub temu da je striktno prevzemal drugo identiteto. Ornik je svojo kariero pričel graditi s svojim delovanjem znotraj nemških društev, tj. v Schulvereinu in Südmarki, saj je leta 1887 bil izvoljen v odbor Schulvereina.⁸²

Ornik je deloval tudi v Muzejskem društvu, ki je bilo ustanovljeno leta 1893, še v času župana Ernesta Eckla. Prvi predsednik društva je postal Josef Ornik in tako je imel možnost okoli sebe izbrati nemško usmerjene meščane. Ti so društvu lahko pomagali s svojo ekonomsko močjo, zraven tega pa so lahko razporejali

---

⁷⁹HERNJA MASTEN (op. 54), str. 12.

⁸⁰HERNJA MASTEN (op. 54), str. 12.

⁸¹HERNJA MASTEN (op. 54), str. 12.

⁸²HERNJA MASTEN (op. 54), str. 13.

občinska sredstva, saj jih je bila večina v občinskem svetu in je imela možnost kreirati občinsko politiko. Veliko so prispevali temu, da so našli prostor za muzej, denar za arheološka izkopavanja, nakupe umetnin in arhivalij.⁸³

Društvo, ki ga je Ornik zelo podpiral in ga preko prireditev uporabil za svojo politično agitacijo, je bilo Gasilsko društvo. Društvo je na Ptujju imelo pomembno kulturno in politično vlogo, saj so predsedniki bili vidnejši Ptujčani. Svoj nemški karakter je obdržalo do leta 1933, saj je do takrat bil njegov predsednik Johan Steudte, ki je bil zvest pristaš Ornikove politike, zraven tega pa je opravljal tudi funkcijo ptujskega podžupana. Ornik je društvo izdatno podpiral s sredstvi mestne občine. Leta 1906 mu je društvo podelilo naslov častnega poveljnika.⁸⁴

Tudi kadar je šlo za vprašanje cerkve, je Ornikovo županovanje tesno povezano z nemško politiko. Ornik je tako nenehno bil v sporu s cerkvijo. Kamen spotike je bil uradni jezik. Župnija sv. Jurija je veljala za nemško. Ornik je s cerkvijo sicer sodeloval, vendar samo takrat, ko je šlo zgolj za protokolarna vprašanja. Nikakor pa niso našli skupnega jezika takrat, ko se je debatiralo o nacionalnem vprašanju in o vprašanju jezika. Leta 1896 je občina s cerkvijo vseeno našla skupen jezik, saj je občina krila stroške, ki so bili potrebni za novo barvno okno v proštiji cerkvi. Občina je to priložnost izkoristila in v okno vtisnila svoj nemški pečat. V okno so dali narediti popačen mestni grb.⁸⁵

Tudi pri gradnji gimnazije je bil močan politični motiv. Ornik je šolo potreboval za močen steber ponemčevalne politike. Tako so ptujski vplivnejši meščani dobro vedeli, da mesto ne more beležiti kulturnega napredka, če nima srednje šole. Ornik je obljubil, da se bo stavba dozidala iz lastnih sredstev. Slovesna otvoritev je bila že 18. 9. 1900.⁸⁶

---

⁸³HERNJA MASTEN (op. 54), str. 13–14.

⁸⁴HERNJA MASTEN (op. 54), str. 16.

⁸⁵HERNJA MASTEN (op. 54), str. 17.

⁸⁶HERNJA MASTEN (op. 54), str. 13–15.

7.4 MESTNI SVETNIK, ŽUPAN, DRŽAVNI POSLANEC

Leta 1888 je bil Josef Ornik od 3. do 5. maja izvoljen za svetnika mestne občine Ptuj, in sicer v tretje volilno telo mesta Ptuja. Dva mandata, od 1888 do 1891 in od 1891 do 1894, si je kot svetnik nabiral izkušnje pri županu Ernstu Ecklu, ki je bil župan v obdobju 1856 do 1867 in ponovno od leta 1885 do 1894.⁸⁷

Leta 1894 je bil Josef Ornik izvoljen za župana in je to funkcijo opravljal vse do zloma Avstro-Ogrske monarhije, leta 1918. Ornik ni ostal politično aktiven le na Ptuj, ampak je svojo politično moč želel izraziti na višje nivoje, tja, kjer so se sprejemale pomembne odločitve. Leta 1896 je postal poslanec trgovske zbornice na področju Ptuja, Ormoža, Ljutomera, Lenarta in Rogatca.⁸⁸

Orniku je za uresničitev političnih ciljev bila najbližja politika Štajercijancev in Nemške ljudske stranke, ki je bila ustanovljena leta 1896. Štajercijanci so bili proti temu, da bi se deželne meje spreminjale, bili so proti programu Zedinjene Slovenije in proti jugoslovanski usmerjenosti slovenske politike in na splošno širjenju slovenskega jezika. Zavzemali so se za splošno gospodarsko sodelovanje med nemškimi meščani in slovenskimi kmeti v Avstriji in enotni Štajerski. V skladu s programom pa so se borili proti »klerikalcem«, ki izkoriščajo vero v politične namene. Štajercijanske ideje so širili v raznih časopisih. Leta 1900 je začel izhajati časopis Štajerc in tako je stranka dobila lasten časopis. Izdajal ga je konzorcij, ki ga je ustanovil Josef Ornik. Časopis je izhajal od leta 1900 do 1918 na Ptuj in je bil pisan v slovenskem jeziku z namenom, da bi prišel do vsakega kmeta, kljub politični usmeritvi Štajercijancev, ki so nasprotovali rabi slovenskega jezika v kakršni koli obliki. Časopis je izhajal vsako drugo nedeljo v nakladi 12.000 izvodov, leta 1902 pa so naklado povečali na 14.000 izvodov.⁸⁹

Od leta 1904 do 1908 je bil Josef Ornik načelnik ptujskega okrajnega zastopa, kjer je odločilno vplival na politiko. Leta 1907 je kandidiral za deželnega poslanca, vendar ni dobil dovolj podpore. Na naslednjih državnozborskih volitvah 24. 5.

---

⁸⁷HERNJA MASTEN (op. 54), str. 17.

⁸⁸HERNJA MASTEN (op. 54), str. 17.

⁸⁹HERNJA MASTEN (op. 54), str. 17–18.

1909 v mestni kuriji za mesta Ptuj, Ormož, Rogatec, Lenart, Breg pri Ptuju in Rogaška Slatina je bil Ornik izvoljen za poslanca.⁹⁰

Slika 32: Josef Ornik

(vir: <http://www.kamra.si/Default.aspx?module=7&region=10&id=15071>, ogled 14. 4. 2014).

8. POTEK GRADNJE PTUJSKEGA MAGISTRATA

8.1 STARI MAGISTRAT NA SLOVENSKEM TRGU

Od srednjega veka naprej je rotovž na Glavnem trgu veljal za center trgoveškega, upravnega, poslovnega in sodnega dogajanja. Oba srednjeveška mestna statuta mesta Ptuj iz leta 1376 in 1513 ga navajata kot urad sodnika s pisarjem, kjer so

---

⁹⁰HERNJA MASTEN (op. 54), str. 19.

urejali in pečatili pisma, tu je bilo mesto, kjer so se predajale pritožbe, podajale prisege in izdajala dolžna pisma. V rotovžu so se med drugim tudi hranile mestne listine, privilegiji in deponirale listine meščanov. Ptujski rotovž je na Slovenskem trgu 6 svojo funkcijo opravljal do leta 1907.⁹¹

Slovenski trg je dolgo časa mestu Ptuj služil kot glavni trg. Približno v 12. stoletju je ta prostor na V strani takratnega mesta pričel dobivati na svoji veljavi. Do danes se je Slovenski trg ohranil kot eden redkih mestnih trgov, ki ga niso »popravljali« z obveznim (vodo)ravnanjem njegove površine, ampak je ostal za mestno središče precej nagnjen in še zmeraj ponazarja prehod od grajskega hriba na naplavljeno dravsko ravnico ter proti nekdanji strugi potoka Grajena, po kateri danes teče ulica.⁹²

Slika 33: Slovenski trg (1912)

(vir: <http://www.kamra.si/Default.aspx?module=7&region=10&id=2071>, ogled 1. 4. 2014).

Stara občinska hiša na Slovenskem trgu, ki je do leta 1907 veljala za ptujski rotovž, je odslužila svojemu namenu in ni bila več primerna za razširjeno upravno

⁹¹Marija HERNJA MASTEN, *Zgodovinski mejniki ptujskega magistrata*, Ptuj 2007, str. 1.

⁹²Franc MILOŠIČ, Tudi na Ptujju sedi oblast v najlepših palačah, *Delo*, 43/203, 2001, str. 10.

dejavnost ter administracijo mestne uprave. Uslužbenci v rotovžu in mestni možje so dali pobudo za novo mestno hišo.⁹³

Slika 34: stara mestna hiša na Slovenskem trgu. Fotografija: Lucija Hameršak

Mestna hranilnica Ptuj je prav v tem času potrebovala nov poslovni prostor. V ta namen je v spodnjem delu mesta, na Florijanskem trgu, odkupila staro Poskočilovo stavbo. Hišo so leta 1571 zgradili dominikanci, v naslednjih stoletjih je bila prizidana, vendar je kljub temu ohranila nekaj poznorenesančnih elementov. Franc Poskočil je hišo kupil 13. avgusta 1789, Roza Poskočil pa je hišo s številko 117 leta 1902 prodala ptujski Mestni hranilnici. Novembra 1905 je Mestna hranilnica pri mestni občini zaprosila za lokacijsko dovoljenje in komisijski ogled zazidalne parcele na Poskočilovem, kjer je nameravala pričeti z gradnjo.⁹⁴

⁹³Marija HERNJA MASTEN, *100-letnica magistrata Ptuj*, Mestna občina Ptuj, 2007, str. 7–8.

⁹⁴HERNJA MASTEN 2007 (op. 93), str. 8.

8.2 MESTNI TRG SKOZI ZGODOVINO

Do leta 1745 se je današnji Mestni trg imenoval Neudegg ali Naidek. Leta 1744 je mesto Ptuj prizadel velik požar, zato so na trg postavili spomenik sv. Florijana, zaradi katerega se je trg preimenoval v Florijanski trg. Leta 1909 zopet pride do preimenovanja trga, saj je mestni svet s sklepom trg preimenoval v Mestni trg. Od leta 1941 do 1945 se je trg imenoval Adolf Hitlerplatz. Po letu 1945 se je kratek čas imenoval trg Dušana Kvedra. Od leta 1945 pa vse do 1991 se je imenoval Trg mladinskih delovnih brigad (trg MDB). Od leta 1991 pa se trg vse do danes imenuje Mestni trg.⁹⁵

8.3 POSKOČILOVA HIŠA

Slika 35: Poskočilova hiša (1900). Fotografija: Franz S. Petschar

---

⁹⁵HERNJA MASTEN 2007 (op. 91), str. 1.

Leta 1571 so dominikanci na stavbnem zemljišču, kjer danes stoji magistrat, zgradili veliko hišo. V 18. stoletju je lastništvo hiše pripadalo Francu Türteltaubu, leta 1773 hiša postane last njegove vdove Ane Regina, ponovno poročene von Perizhof. Leta 1798 sta hišo kupila Janez Jurij in Frančiška Mally. 13. avgusta 1789 sta hišo s posestjo za 6500 goldinarjev kupila privilegirani trgovec Franc Poskočil in njegova žena Marija Ana. Leta 1831 je hišo prevzel sin Viljem Poskočil, leta 1854 pa postane lastnica Viljemova vdova Katarina. 12. januarja 1876 prevzame posest Gustav Poskočil, 10. aprila 1895 pa njegova žena Roza Poskočil, ki hišo 12. avgusta 1902 proda ptujski Mestni hranilnici.⁹⁶

8.4 MALA VOJAŠNICA

Mestni svet si je kar nekaj časa prizadeval, da bi od vojaškega erarja kupil Malo vojašnico, ki je stala na območju današnje tržnice. Na seji Mestnega sveta, 15. maja 1905, jo je mesto odkupilo in po sklepu sveta bi jo delno uredili za mestna gospodarska podjetja, mestno remizo z vozovi, hleve in delavnice, delno pa bi bila namenjena za mestne delavce z družinami. Ko je Ornik sklep začel izvajati, so meščani temu pričeli odločno nasprotovati, saj je bila Mala vojašnica od nekdanj kamen spotike in so želeli, da bi jo podrli, uredili lep trg in na njem morda postavili stavbo Mestne hranilnice. Občinski svetnik Jožef Kasimir je županu napisal pismo v zvezi z Malo vojašnico in je od njega zahteval, naj skliče izredno sejo Mestnega sveta.⁹⁷

8.5 SEJE MESTNEGA SVETA

Župan je 16. oktobra 1905 na Kasimirjevo pobudo in zahtevo sklical izredno sejo mestnega sveta z namenom, da se prekinejo vsa začeta dela v Mali vojašnici, ob tem pa je svetnike spomnil na že sprejete odločitve glede Male vojašnice. Ornik je pisanje Kasimirju zameril, saj je menil, da je kot župan izpolnjeval sklepe

⁹⁶HERNJA MASTEN 2007 (op. 91), str. 1.

⁹⁷HERNJA MASTEN 2007 (op. 91), str. 2.

mestnega sveta. Kasimir je v imenu meščanov zahteval, naj se stavba raje podre in se material proda na dražbi. Tako je tudi predlagal odkup hiše Hlubek, Kropf in župnijske stavbe, ki so mejile na Malo vojašnico, da bi se na tem prostoru uredil trg in zgradila nova stavba Mestne hranilnice. Ornik je razpravo preusmeril v gradnjo nove Mestne hranilnice in svetnikom predlagal in pojasnil, da bi nova stavba Mestne hranilnice, tako kot ponekod v Avstriji in Nemčiji, lahko bila tudi stavba nove mestne hiše. Zato je predlagal, da Mestna občina prevzame gradnjo v višini 200.000 kron, stari rotovž pa naj oddajo v najem okrajnemu glavarstvu. Vsi ti Ornikovi predlogi so bili sprejeti.⁹⁸ 1. novembra 1905 je Mestna hranilnica pri Mestni občini zaprosila za lokacijsko dovoljenje za gradnjo dvonadstropnega poslovno stanovanjskega objekta. Na ta datum so opravili tudi lokacijski ogled Poskočilove hiše.⁹⁹

6. decembra 1905 je svetnik Kasimir na mestni seji želel dokazati, da sklepi, ki so bili dorečeni na predhodni mestni seji, niso bili zakoniti. Trdil je, da na dnevnem redu ni bilo točke, ki bo govorila o občinskem prevzemu stavbe Mestne hranilnice, ampak le rušenje Male vojašnice. Pravniki in člani mestnega sveta so Kasimirju dokazali, da je bila seja pravilno sklicana in po vrhu še na njegovo željo in pobudo.¹⁰⁰

3. januarja 1906 se je na odločilni mestni seji po pregledu finančnega izračuna izkazalo, da bi bila gradnja stavbe Mestne hranilnice za mestno občino veliko cenejša, če bi jo zgradila v lastni režiji, saj je imela vse potrebno (gradbeni aparat), hkrati pa bi delo dobili domači gradbeniki.¹⁰¹

Mestni svet je na seji 16. januarja 1906 urejal nakup Fürstovega vrta, ki bi pripomogel k temu, da bi se zaokrožil gradbeni kompleks za novo stavbo. Kupnina za parcelo, ki je mejila na Poskočilovo hišo, je znašala 12.000 kron. Župan Ornik je moral pri šestnajstih občinskih možeh doseči zaupanje in jih prepričati za prenos sedeža mestne uprave na novo lokacijo. Po njegovem naj bi stroški gradnje znašali 259.000 kron in ne 400.000, kolikor je ocenila opozicija.

---

⁹⁸HERNJA MASTEN 2007 (op. 91), str. 2.

⁹⁹HERNJA MASTEN 2007 (op. 91), str. 2.

¹⁰⁰HERNJA MASTEN 2007 (op. 91), str. 2.

¹⁰¹HERNJA MASTEN 2007 (op. 91), str. 2.

Ornik je bil mnenja, da pravih stroškov za gradnjo ni mogoče določiti, saj še ni bilo znano, katere institucije bodo imele prostor v stavbi. Predlagal je, da bi prostore v stavbi izkoriščala tudi mestna občina. Na zahtevo svetnika Selinschega so se svetniki o tem morali odločiti posamično. Svetniki so se v veliki večini strinjali z Ornikovim predlogom, da naj bodo prostori mestne občine v novi stavbi.¹⁰²

Strokovna revija za arhitekturo in gradbeništvo, Der Bautechniker, ki je izhajala na Dunaju, je budno spremljala dogajanje na Ptuju. V začetku januarja leta 1906 so v rubriki Novice iz raznih občin poročali, da se je ptujska mestna uprava odločila, da bo na Florijanskem trgu zgradila novo poslopje za Mestno hranilnico. 26. januarja 1906 pa so v reviji objavili uradno vest: *»Mestni svet je na seji 3. januarja sklenil zgraditi poslopje za Mestno hranilnico na zemljišču nekdanje Poskočilove hiše. Gradbeni odbor mestne občine bo izvedel gradnjo v lastni režiji, vendar se bo z Mestno hranilnico dogovoril, da bo kupljeno zazidalno parcelo odkupila. Na predlog dr. Plachega bodo dela oddali predvsem domačim obrtnikom, hkrati pa bodo zahtevali, da se bodo izvajalci držali terminov.«*¹⁰³

Leta 1906, v 5. številki revije, je bil z datumom 24. januar 1906 s podpisom župana Josefa Ornika objavljen nagradni natečaj Mestne občine Ptuj za izdelavo idejnih načrtov za mestno hišo, v kateri naj bi bila tudi »hranilnica deželnoknežjega komornega mesta Ptuj na Štajerskem.« Termin za oddajo osnutkov je bil 15. marec 1906. Čeprav je bil razpis javnega značaja, so se lahko nanj prijavi arhitekti, ki so bili avstrijske ali nemške narodnosti. Mestna občina Ptuj je za osnutke načrtov ponudila denarne nagrade, pogoj za to pa je bil, da osnutki načrtov postanejo last Mestne občine, brez kakršnih koli omejitev. Prva nagrada je znašala 500 kron, druga 400, tretja 300, četrta 200 in peta nagrada 100 kron.¹⁰⁴

Na razpis je prispelo 67 osnutkov, vsak pa je imel svoj moto. Komisija je načrte skrbno pregledala in izbrala pet tistih, ki so se jim zdeli najboljši. Revija Der

---

¹⁰²HERNJA MASTEN 2007 (op. 91), str. 3.

¹⁰³HERNJA MASTEN 2007 (op. 91), str. 3.

¹⁰⁴HERNJA MASTEN 2007 (op. 91), str. 3.

Bautechniker je od septembra pa do novembra 1906 objavljala prvih pet načrtov, ki jih je nagradila Mestna občina Ptuj.¹⁰⁵

Prvo nagrado je prejel baron Max Ferstel, profesor na dunajski tehnični šoli. Druge nagrade je bil deležen Wilhelm Müller iz Ramburga, tretja je pripadla avstrijskemu arhitektu Petru Paulu Brangu, ki je deloval na Dunaju. Četrto nagrado sta osvojila vojaški gradbeni inženir Franz Strack in arhitekt Florian Opartny iz Bratislave. Peto nagrado sta dobila arhitekta Karl Freymuth in Jacques Oblatt iz Dunaja.¹⁰⁶

Mestni svet je 4. julija 1906 na mestni seji potrdil gradnjo in način izvedbe. Mestna občina je kot gradbeni izvajalec od Mestne hranilnice prevzela gradbeno parcelo, katero je le-ta kupila od Poskočilov, da bo izvedla gradnjo mestne hiše v svoji režiji, sredstva za gradnjo pa pridobila s posojilom proti zastavni pravici Mestne hranilnice. Kredit bo najela šele takrat, ko bo znan dokončni znesek gradnje. Na mestni seji so med drugim tudi sklenili, da bo gradbena dela vodil in izvajal gradbeni mojster iz Ptuja, Jožef Wresnig. Občina je naredila osnutek gradbene linije, saj bi ob novogradnji izvedli tudi regulacijo Zelenikove ulice. Sosed Fürst se je pritožil, kar je dela malo upočasnilo, ni pa jih zaustavilo.¹⁰⁷

Na Mestnem svetu 29. avgusta 1906 je župan pri Gradbenem društvu v Gradcu že najavil gradnjo. Dr. Schöbinger in Sadnik sta bila v razpisni komisiji zadolžena za zbiranje ponudb raznih del. Gradnjo je vodil civilni inženir in gradbenik Sebastijan Scheibl, s katerim je mestna občina sklenila pogodbo, ki mu je omogočala, da je kot vodja poleg Wresnigovih delavcev smel najemati tudi Dengove, Cellotijeve in italijanske gradbenike.¹⁰⁸

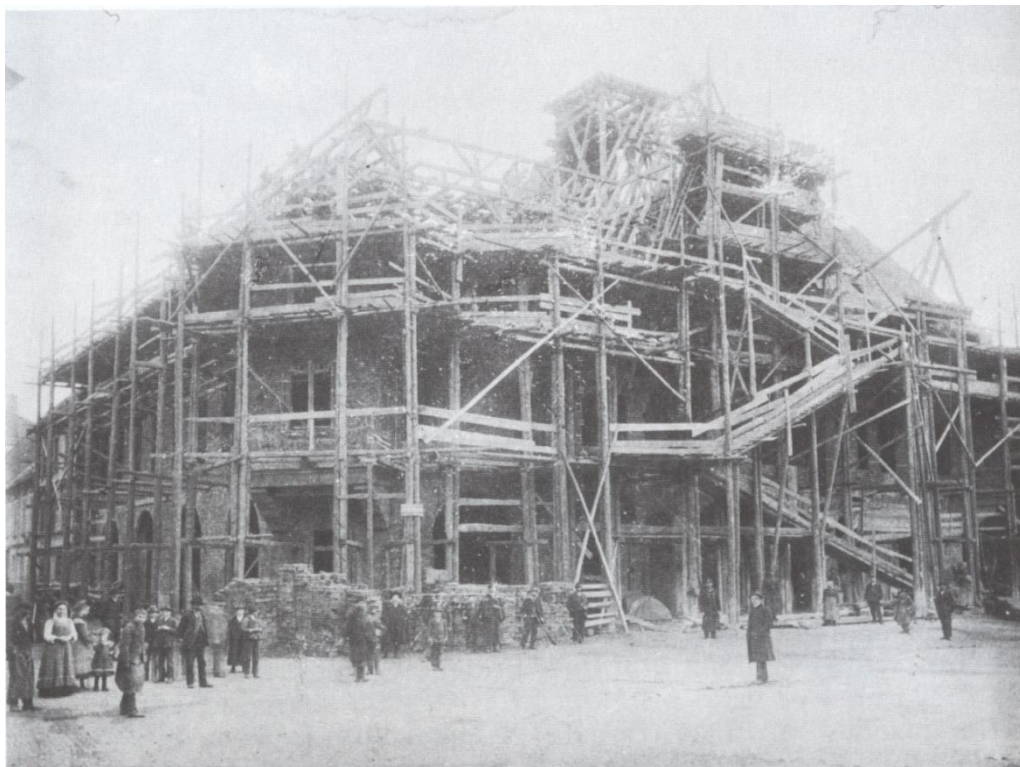
---

¹⁰⁵HERNJA MASTEN 2007 (op. 91), str. 3.

¹⁰⁶HERNJA MASTEN 2007 (op. 91), str. 3–4.

¹⁰⁷HERNJA MASTEN 2007 (op. 91), str. 4.

¹⁰⁸HERNJA MASTEN 2007 (op. 91), str. 3

Slika 36: gradnja magistrata (1906). Fotografija: Franz S. Petschar

Veletrgovec z železnino Franz Markesch je dobil poslovni prostor v pritličju magistrata, za katerega je moral plačevati 2400 kron najemnine letno. Roza Sallek je dobila prostor za trafiko. Prostor, ki je bil predviden za Mestno hranilnico, v prvem nadstropju magistrata, so prestavili v pritličje. Prostor za kavarno so opustili, saj je kavarnar Tognio zagotovil popolno adaptacijo svoje stare kavarne Evropa. Mestni občini je tako za uporabo ostalo celotno prvo nadstropje.¹⁰⁹

24. januarja 1907 je Mestna občina Ptuj od Mestne hranilnice odkupila hišo, nekdanjo Poskočilovo, s transkripcijsko številko 117. oz. kasneje Florijanski trg 1 ali Ogrska ulica 2.¹¹⁰

Nekdanje prostore v starem rotovžu, ki so jih imenovali »prostori na tri ulice« je mestna občina za deset let dala v najem Okrajnemu glavarstvu. Dežela Štajerska je dobila dve sobi za oskrbno živilsko skladišče, ostale prostore pa so oddali v

---

¹⁰⁹ HERNJA MASTEN 2007 (op. 91), str. 4.

¹¹⁰ HERNJA MASTEN 2007 (op. 91), str. 5.

najem strankam. Politika Mestnega sveta z županom Ornikom je bila takrat pronemška, okraj pa je bil slovenski, zato si je Mestna občina, ki je bila lastnica stavbe, dovolila, da je sama urejala napisne table, in sicer v nemškem jeziku. Okrajna zdravstvena blagajna se je oktobra 1907 preselila v prostore starega rotovža.¹¹¹

Na seji, 30. oktobra 1907, so svetniki ugotovili, da je cena gradnje presegla vse najvišje finančne meje, zato je Mestna občina bila primorana vzeti kredit v vrednosti 500.000 kron. Dejavnikov, ki so pripomogli k tako velikim stroškom gradnje, je bilo več, največ pa so k temu prispevale zahteve arhitekta Maxa Ferstla, saj je gradnja potekala pod njegovim nadzorovanjem. S tem je hotel zagotoviti, da bo gradnja potekala kvalitetno in da bo stavba dobila zagotovljen stoletni obstoj.¹¹²

Specifikacija stroškov v kronah:

Gradnja mestne hiše	280.000
Gradbena parcela in stroški, davki kupnine	58.000
Nov plinski rezervoar	20.000
Fürst, nakup majerije	50.000
Hlubek, nakup hiše	20.000
Kavarna Schauer, nakup	34.000
SKUPAJ	489.000
Obrok za že najeto posojilo	11.000
SKUPAJ	500.000

Mestni svet je ugotovil, da je prišlo do prekoračitve stroškov v višini 80.000 kron. Vendar se ti stroški niso v celoti nanašali na gradnjo mestne hiše. Ornik je v zagovor prekoračitve stroškov nanizal le glavne argumente. Dejal je, da je za to kriva slaba osnova predračuna, saj ta ni mogel prikazati končne višine stroškov, kvalitetni način gradnje in višji nivo izvedbe, dražja, vendar solidnejša izvedba

¹¹¹HERNJA MASTEN 2007 (op. 91), str. 5.

¹¹²HERNJA MASTEN 2007 (op. 91), str. 5.

posameznih del. Stroški na kvadratni meter gradnje po Ornikovem prepričanju naj ne bi presegli 240 do 300 kron.¹¹³

Mestna občina je za kritje stroškov gradnje mestne hiše najela kredit pri Mestni hranilnici v višini 152.248,28 kron in ga do konca leta 1907 tudi bila zmožna odplačati. Leto kasneje, ko je najela še kredit v vrednosti 200.000 kron je Deželni zbor zahteval pojasnila in dokazila, da bo občina lahko odplačala kredit. Predvsem je bilo pomembno potrdilo Centralne banke nemških hranilnic v Pragi z zagotovilom o odobritvi kredita, stanje pasive občinskega premoženja na dan 31. avgusta 1908 in pregled dotoka davkov Mestne občine Ptuj od leta 1905 do 1907.¹¹⁴

Stavba nove mestne hiše je bila dokončana v novembru leta 1907. Gradbeni odbor pod vodstvom Wresinga je odpravljal le še majhne pomanjkljivosti. Odbor je na mestni seji 22. novembra zahteval, da se naredi izboljšava pokritja stolpa, saj naj bi gradbeno podjetje Antonije Lipitsch delo izvedlo nestrokovno in nekvalitetno.¹¹⁵

15. december 1907 je datum, ki velja za uradni začetek poslovanja v novi mestni hiši na Florijanovem trgu. Župan je ob tej priložnosti v navzočnosti občinskih svetnikov in članov Ubožnega sveta za 70 mestnih revežev namenil 550 kron. 22. januarja 1908 ob 15. uri je novi mestni hiši v sekcijski dvorani potekala prva seja Mestnega sveta.¹¹⁶

Na seji 5. marca 1908 sta ponovno zaprisegla izvoljeni župan in podžupan. Župan Ornik je ta dogodek izkoristil za prikaz svojih dosežkov v svojih dosedanjih županskih mandatih. Na koncu je še posebej poudaril najnovejšo mestno pridobitev, nov magistrat, ki naj bo »zglede in vzpodbuda vsem bodočim generacijam, ki naj priča o nas, ki smo jo zgradili.« Med naloge svojega novega mandata je na pomembno mesto zopet postavil gradbene načrte, s katerimi bi se naj mesto prilagajalo rasti prebivalstva. Ob tej priložnosti je bil v veliki dvorani

---

¹¹³HERNJA MASTEN 2007 (op. 91), str. 5.

¹¹⁴HERNJA MASTEN 2007 (op. 91), str. 5.

¹¹⁵HERNJA MASTEN 2007 (op. 91), str. 5–6.

¹¹⁶HERNJA MASTEN 2007 (op. 91), str. 6.

izobešen trak z Ornikovimi besedami: »Dem Deutschen zur Wehr der Stadt zur Ehr!«¹¹⁷

Mestni svet je 11. septembra 1908 sprejel sklep, da se v avli magistrata postavi spominska plošča. Glede imen in napisa so svetniki sklenili, da bodo zapisana le imena župana in njegovega namestnika ter ime arhitekta Maxa Ferstla.¹¹⁸

Slika 37: letnici začetka in konca gradnje magistrata. Fotografija: Lucija Hameršak

---

¹¹⁷HERNJA MASTEN 2007 (op. 91), str. 6.

¹¹⁸HERNJA MASTEN 2007 (op. 91), str. 6.

9. ARHITEKT MAX FERSTEL

Slika 38: arhitekt Max Ferstel

(fotografija je last ge. Marije Hernja Masten)

Max Ferstel oz. Max Freiherr von Ferstel se je rodil 8. maja 1859 na Dunaju. Njegov oče je bil priznani arhitekt Heinrich Ferstel, pa tudi njegov stric Charles Koechlin je bil izučen za arhitekta. Od leta 1879 do 1881 se je učil za zidarja. Od 1881 do 1882 je obiskoval akademijo za gradbeništvo v Berlinu. Od 1882 do 1883 je obiskoval tehnično visoko šolo na Dunaju in opravil še nekaj tečajev na Inštitutu za umetnostno zgodovino na Dunaju. Veliko je študijsko potoval v Italijo, Nemčijo, Belgijo, Francijo, Nizozemsko in Anglijo.¹¹⁹

---

¹¹⁹Inge SCHEIDL, Max Ferstel, *Architektenlexikon Wien 1770–1945*, Architekturzentrum Wien 2005 (2008), <http://www.architektenlexikon.at/de/132.htm>, ogled 17. 5. 2015.

9.1 POKLICNO IZOBRAŽEVANJE IN POUČEVANJE

1882. leta je Max von Ferstel pričel delati v očetovem ateljeju. Leto dni kasneje se je uveljavil kot samostojni arhitekt. Od leta 1892 pa vse do 1901 je na tehnični visoki šoli na Dunaju delal kot honorarni docent. Leta 1901 je pričel delati kot izredni profesor na tehnični šoli na Dunaju. To delo je opravljal vse do leta 1907. 1908 je postal dekan na tehnični šoli na Dunaju. 1907. leta je postal redni profesor na omenjeni šoli, kjer je funkcijo opravljal vse do leta 1929. Leta 1921 in 1922 je bil rektor na tehnični visoki šoli na Dunaju. 1925 je bil pooblaščen za civilnega arhitekta. Od leta 1927 pa vse do 1929 je zopet postal dekan na tehnični visoki šoli na Dunaju. Leta 1930 se je upokojil.¹²⁰

Max Ferstel se je že zelo zgodaj odločil za to, da bo svojo življenjsko pot namenil poklicu arhitekta. Po končanih študijih na tehnični visoki šoli na Dunaju in na kraljevi akademiji za gradbeništvo v Berlinu se je pridružil očetovemu ateljeju. Sodeloval je pri gradnji univerzitetne zgradbe na Dunaju, po očetovi smrti pa je bil pod vodstvom svojega strica Charlesa Koechila udeležen pri dokončanju tega velikega projekta.¹²¹

Ferstel se je udeleževal številnih tekmovanj za vsako gradbeno nalogo, ki so zajemale gradbene dejavnosti stanovanjske hiše, vile, javne zgradbe, majhni spomeniki, grobnice kot tudi adaptacije in novogradnje cerkva. Največji gradbeni načrt je Ferstel lahko uresničil s posestvom Jaidhof pri Gföhlu v Spodnji Avstriji, ki je ob gradu zavzemalo še celo vrsto gospodarskih poslopij.¹²²

Max Ferstel je veljal tudi za zelo spoštovanega učitelja in angažiranega profesorja. Učiteljski poklic mu je predstavljal življenjsko poslanstvo in njegovo življenjsko vsebino. Predaval je o novih strokovnih področjih (cerkvenih gradnjah novega časa), zraven tega pa je organiziral veliko ekskurzij za svoje učence. V dunajskem gradbeno-industrijskem časopisu iz leta 1906/1907 je zapisano, da si Ferstel s

---

¹²⁰SCHEIDL 2005 (2008) (op. 119).

¹²¹SCHEIDL 2005 (2008) (op. 119).

¹²²SCHEIDL 2005 (2008) (op. 119).

svojimi slušatelji oz. učenci ogleduje in fotografira predvsem avtohtono domačijsko umetnost na svojih arhitekturnih študijskih potovanjih.¹²³

Ferstel je bil zelo dejaven tudi na področju pisanja o arhitekturi. Objavljal je biografije o Friedrichu Schmidtu, Theophilu Hansenu in Carlu Hausenauerju v angleščini.¹²⁴

9.2 ARHITEKTOVA VLOGA

V času svojega študija in tudi v času delovanja v očetovem ateljeju se je trudil, da bi v uporabo prišle tudi nove gradbene oblike vseh stilov iz preteklosti. Mestne stanovanjske hiše je projektiral predvsem v stilu neorenesanse, kateremu je primešal še baročne motive. Za sakralne stavbe in grobnice je izbral stilistične formulacije srednjeveške arhitekture, za katere je imel posebno navdušenje. Med drugim se je Ferstel ukvarjal tudi z vprašanjem »pravilne cerkvene gradnje«, ki je bila proti koncu 19. stoletja velikokrat obravnavana. Pri tem ni šlo samo za obravnavo stila, ampak tudi za vprašanje tlorisa. Ferstel je sodil med tiste, ki so propagirali gradnjo dvoladijskih cerkva. Ferstlu je bilo še posebej pri srcu raziskovanje domače avtohtone arhitekture. Ta t.i. domovinski stil je zajemal tudi značilnosti počitniške hišice v švicarskem stilu kot tudi angleške podeželske hiše ali nemške zgradbe s predalčjem, ki ga je Ferstel uporabljal pri gradnji vil.¹²⁵

Za njegovo ustvarjanje je značilno, da mu je pri osnutku Kaiser–Jubiläumskirche na Dunaju uspelo enakomerno več anglosaških cerkva in kapel različnih oblik združiti v eno slikovito skupino. Slikovit oblikovalski način se je uveljavil proti koncu 19. stoletja predvsem pri gradnji muzejev. Čeprav se je Ferstel pri formalnem oblikovanju svojih gradbenih del kazal kot konvencionalni arhitekt, je bil kljub temu odprt za nove tehnike in materiale, zraven tega pa je bil tudi znan po jasni in premišljeni notranjščini. Izvajanje njegovih umetniških dejavnosti sodi v prehodni čas. Odraščal je popolnoma v opazovanju obdobja stilske gradnje. V

---

¹²³SCHEIDL 2005 (2008) (op. 119).

¹²⁴SCHEIDL 2005 (2008) (op. 119).

¹²⁵SCHEIDL 2005 (2008) (op. 119).

Ferstlovem ustvarjanju se kaže historizem na nivoju slikovite oblikovalne moči. Ferstlu pri srcu niso bile toliko inovacije, kolikor mu je bila pomembna virtuoznost, ki je vedno znova prišla do izraza pri estetsko privlačnih stvaritvah.¹²⁶

Max Ferstel je umrl zelo cenjen in večkrat nagrajen. Umrl je 28. marca 1936, v starosti 77 let.¹²⁷

9.3 FERSTLOVA DELA

9.3.1 STANOVANJSKE IN POSLOVNE STAVBE

1901 – grajsko posestvo Jaidhof, Jaidhof pri Gföhlu, predel Krems, Spodnja Avstrija, dogradnja in prenova.

1984 – stanovanjska hiša; rojstna hiša Heimita von Dodererja, Starnngasse 12, Dunaj

1896 – vila Schöller, Promenadegasse 45, Dunaj

1896 – vila Baronin Karl Ferstel, Sternwarterstrasse 67, Dunaj

1902–1903 – kabinet Heimita Dodererja, Spodnja Avstrija

1903 – družinska hiša dr. Armina Hochstetterja, Dietesgasse (nepoznana številka), Dunaj

1907 – stanovanjska hiša za direktorja strojne tovarne Andritz, Gradec

1914 – stanovanjska hiša, Weldengasse 19, Dunaj.¹²⁸

---

¹²⁶SCHEIDL 2005 (2008) (op. 119).

¹²⁷SCHEIDL 2005 (2008) (op. 119).

¹²⁸SCHEIDL 2005 (2008) (op. 119).

9.3.2 JAVNE ZGRADBE

1888–1889 – podružnična cerkev sv. Katarine, Fahrafeld, župnija Pottenstein, prenova baročne kapele, Spodnja Avstrija

1888–1889 – grobnica grofice Anastasie Wimpffen, Fahrafeld, župnija Pottenstein, Spodnja Avstrija

1890–1891 – nagrobnik družine von Hügel, Darmstadt, Nemčija

1891 – grobnica družine Ferstel, Grinzingerjevo pokopališče, Dunaj

1892–1898 – katoliška cerkev v Bellantizcu, Madžarska

začetek 20. stoletja – kapela Altenberg, Hauptstrasse, župnija sv. Andrä–Wördern, Spodnja Avstrija

1900 – grob Wilhelma Ritterja von Dodererja, centralno pokopališče, Dunaj

1901 – mavzolej družine Seidler, Gruftenberg 1, okrožje Tulln, Spodnja Avstrija.

1990–1995 adaptirano v stanovanjsko hišo.

1900–1902 – grobnica Würmla, Spodnja Avstrija

1906–1908 – mestna hiša Ptuj, 1. nagrada na tekmovanju, Štajerska, Slovenija

1901–1902 – mestna hiša Witkovice, 1. nagrada na tekmovanju, Češka

1920 – spomenik padlim v vojni, dvorana stolpa farne cerkve Gröfl, okrožje Krems, Spodnja Avstrija.¹²⁹

9.3.3 INDUSTRIJSKE IN OBRTNE STAVBE

1904–1905 – elektrarna za grad Würmla, Spodnja Avstrija

1904–1905 – elektrarna in mlekarna za grad Jaidhof, Spodnja Avstrija.¹³⁰

---

¹²⁹SCHEIDL 2005 (2008) (op. 119).

9.3.4 OBLIKOVANJE NOTRANJOSTI/DIZAJN

1931 – plesna dvorana veterinarske visoke šole Dunaj¹³¹

9.3.5 FERSTLOVA ODLIKOVANJA IN FUNKCIJE

1900 – srebrna medalja na svetovni razstavi v Parizu

1908 – častni občan mesta Ptuj, Štajerska, Slovenija

1921 – dvorni svetnik

1923 – častni član akademije za upodabljajočo umetnost

1930 – veliko zlato odličje za zasluge za Republiko Avstrijo.¹³²

10. NAGRAJENI OSNUTKI ZA MAGISTRAT, PREDSTAVLJENI V REVIMI DER BAUTECHNIKER

V reviji Der Bautechniker so od septembra do novembra leta 1906 (od številke 38 do 45) objavili vseh pet nagrajenih načrtov na natečaju, ki jo je razpisala Mestna občina Ptuj.¹³³

Spodaj so predstavljeni nagrajeni načrti od 2. do 5. mesta.

---

¹³⁰SCHEIDL 2005 (2008) (op. 119).

¹³¹SCHEIDL 2005 (2008) (op. 119).

¹³²SCHEIDL 2005 (2008) (op. 119).

¹³³HERNJA MASTEN 2007 (op. 91), str. 3.

10.1 DRUGA NAGRADA – ARHITEKT WILHELM MÜLLER

Glavni vhod se nahaja na sredini pročelja nasproti Florijanovega (Mestnega) trga. Levo od preddverja se nahaja odvetniška pisarna z eno večjo pisarno ob cesti in manjšo govorilnico na dvoriščni strani. Desno od preddverja se nahaja stražna soba, inšpekcijska soba in majhna trafika. Levo krilo zajema veliko kavarno s potrebnimi stranskimi prostori.¹³⁴

Desno krilo je opremljeno za prodajalne in med drugim vsebuje še vinsko klet, štiri zaporne celice, kamro za orodje in rekvizite, kot tudi dovoz na dvorišče. Kleti sta vgrajeni na dvorišču.¹³⁵

V 1. nadstropju se v desnem traktu nahajajo prostori banke, v levem traktu pa so občinske pisarne. Uradniški prostor župana se nahaja na sredini zgradbe.¹³⁶

Triramne stebrne stopnice vodijo do 2. nadstropja kjer je prostorna sejna dvorana z garderobami na obeh straneh. Nadalje sta nameščena dva rezervna prostora in tudi obe oddelčni sobi. Preostali del 2. nadstropja je uporabljen za dve ločeni veliki stanovanji skupaj s stranskimi prostori, ti prostori pa bi se pri morebitni potrebi lahko brez nadaljnjih sprememb preuredili oziroma bi služili pisarnam. Obe zahtevani stanovanji za služinčad sta projektirani v kletni etaži.¹³⁷

Avtorja so pri izvedbi projekta vodila naslednja načela: točno upoštevanje programa, smotrnost reševanja tlorisa, ekonomske uporabe zgrajenih površin, neposredni dostopi do vseh lokalov, solidna izvedba, pravilna konstrukcija, lahka ohranitev zgradbe itd. Fasade so ostale enostavne, vendar jih je avtor dostojno ustvaril in jih uredil primerno karakterju za staro nemško mesto.¹³⁸

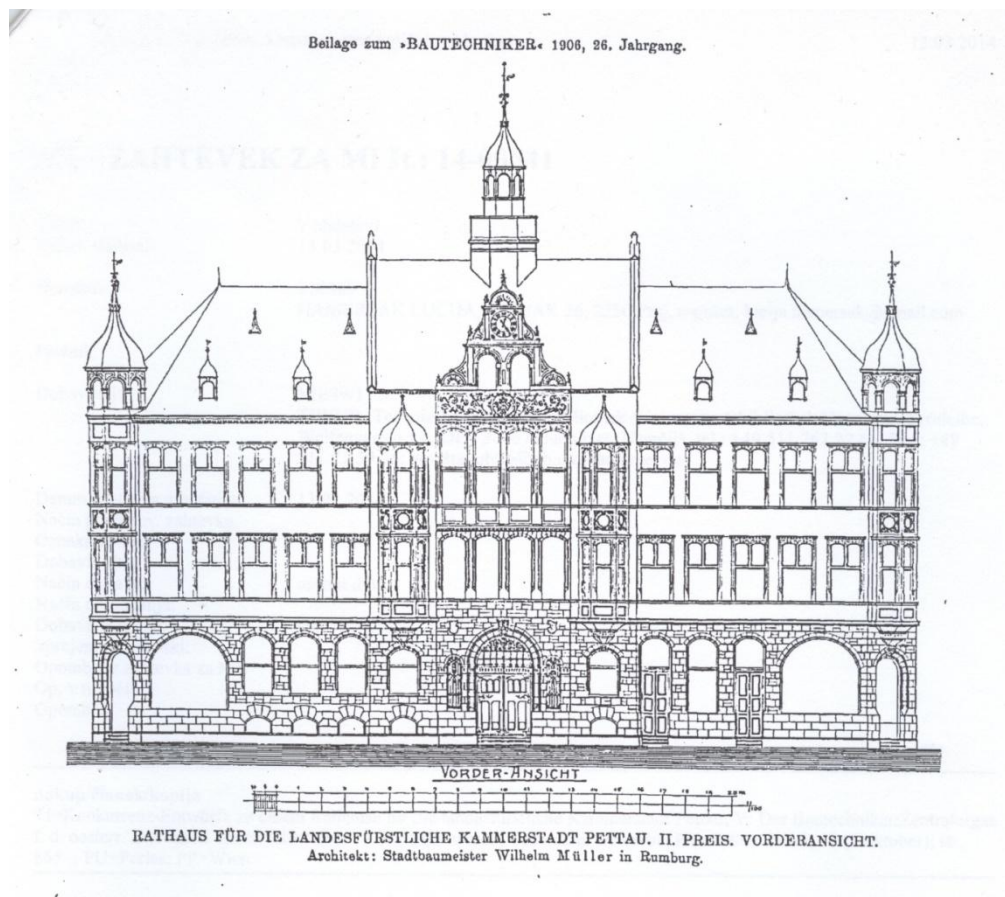
¹³⁴Der Bautechniker, Zentralorgan für das österreichische Bauwesen, št. 40, 5. 10. 1906, str. 865–866.

¹³⁵Der Bautechniker (op. 134) str. 865.

¹³⁶Der Bautechniker (op. 134) str. 865.

¹³⁷Der Bautechniker (op. 134) str. 865–866.

¹³⁸Der Bautechniker (op. 134) str. 865–866.

Slika 39: 2. nagrada, arhitekt Wilhelm Müller

(vir: Der Bautechniker, št. 40, 5. 10. 1906)

10.2 TRETJA NAGRADA – ARHITEKT PETER PAUL BRANG

Glavni vhod je na Florijanovem (Mestnem) trgu, dovoz je projektiran iz Zelenikove ulice. Poleg glavnega stopnišča, ki vodi v 2. nadstropje, je še eno stopnišče, ki je dostopno z dovoza in služi kot dostop do zasebnih stanovanj v 2. nadstropju in do stanovanj služinčadi v 1. nadstropju in podstrešja.¹³⁹

¹³⁹Der Bautechniker, Zentralorgan für das österreichische Bauwesen, št. 42, 19. 10 1906, str. 910.

Kletna etaža z 2,90 m višine je v zdajšnjem srednjem traktu uporabljena za zaporniške prostore. Levo od dvorane se v pritličju nahaja odvetniška pisarna, desno sta stražna in inšpekcijska soba. Poslovni prostori in trafika so nasproti Zelenikovi ulici.¹⁴⁰

V 1. nadstropju je v desni polovici banka Sparkasse, županov urad je preložen v levi del. Ob stranskem stopnišču se nahaja hišnikovo stanovanje.¹⁴¹

V 2. nadstropju je 12,65 m x 7,8 m velika sejna dvorana v sredini glavnega dela, tej se priključujejo loža za gledalce in posvetovalni ter stranski prostori. Preostali prostori na levi so za gradbeni urad, tukaj se nahaja tudi oddelčna soba in garderobe za veliko dvorano. Prostor na desni je namenjen meščanskemu stanovanju s štirimi sobami.¹⁴²

---

¹⁴⁰Der Bautechniker (op. 139), str. 910.

¹⁴¹Der Bautechniker (op. 139), str. 910.

¹⁴²Der Bautechniker (op. 139), str. 910.

Slika 40: 3. nagrada, arhitekt Peter Paul Brang

(vir: Der Bautechniker, št. 42, 19. 10. 1906)

10.3 ČETRTA NAGRADA – VOJAŠKI GRADBENI INŽENIR FRANZ STRACK IN ARHITEKT FLORIAN OPARTNY

Dvorišni dovoz ni skupaj z glavnim vhodom, ampak v stranski ulici. Glavni vhod je s Florijanovega trga se ne nahaja na sredini. Sejna dvorana se nahaja v 2. nadstropju.¹⁴³

V pritličju so od glavnega vhoda bili razvrščeni prostori za stražarske in inšpekcijske namene, z ločenim straniščem ter prostori za odvetniške pisarne. 1.

¹⁴³Der Bautechniker, Zentralorgan für das österreichische Bauwesen, št. 43, 26. 10 1906, str. 930.

nadstropje je v celoti uporabljeno za občinske in bančne prostore. Stanovanjsko stopnišče se prav tako lahko uporablja kot stransko stopnišče do bančnih pisarn.¹⁴⁴

V 2. nadstropju se poleg sejne dvorane in obeh rezervnih sob s potrebno opremo nahajajo še tri rezervne sobe, ki so kasneje lahko namenjene pisarnam. S stanovanjskega stopnišča je dostopno eno štirisobno stanovanje in stanovanje za služinčad. Drugo stanovanje za služinčad se nahaja na podstrešju. V pritličju so načrtovani še kavarna, železarna, trafika in zaporniški prostori.¹⁴⁵

Za kavarno je bilo načrtovano, da se jo zgradi tako veliko, kot je le mogoče in se njena daljša stran postavi ob trg. Zaradi tega ni bil glavni vhod postavljen na sredino pročelja na trgu. Kuhinja kavarne in stranišča za gospe in gospode tvorijo stranske prostore tega lokala. Železarna in trafika sta opremljeni s skladiščem. Obe stranišči za trafiko sta namenjeni osebju obeh trgovin. Dve zaporniški celici sta dostopni iz skupnih predprostorov. Stanovanjsko stopnišče ima izhod na dvorišče, tako da so tukaj dostopni kletni prostori za stanovanja.¹⁴⁶

Primerno karakterju nemškega mesta Ptuj je arhitekt za svojo gradnjo uporabil stil nemške renesanse. Simetriji arhitekt ne namenja pozornosti, ampak je želel posamezne prostore poudariti tudi na zunaj.¹⁴⁷

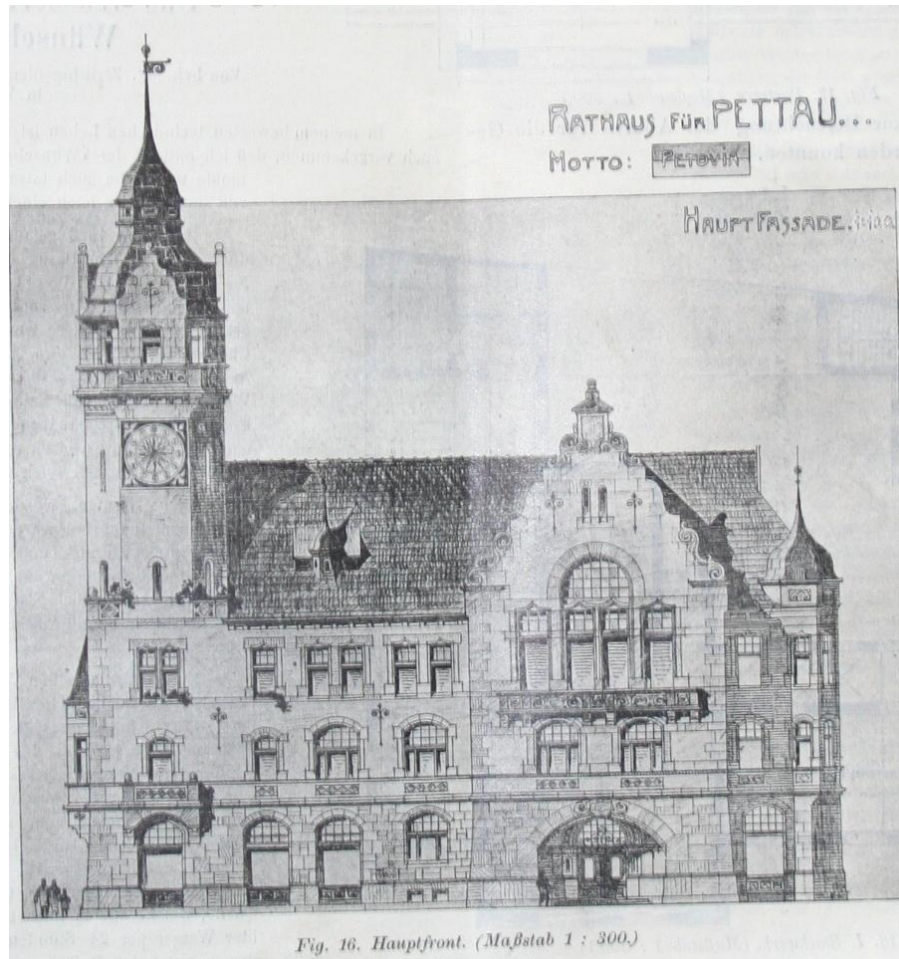
---

¹⁴⁴Der Bautechniker (op. 143), str. 930.

¹⁴⁵Der Bautechniker (op. 143), str. 930.

¹⁴⁶Der Bautechniker (op. 143), str. 930.

¹⁴⁷Der Bautechniker (op. 143), str. 930.

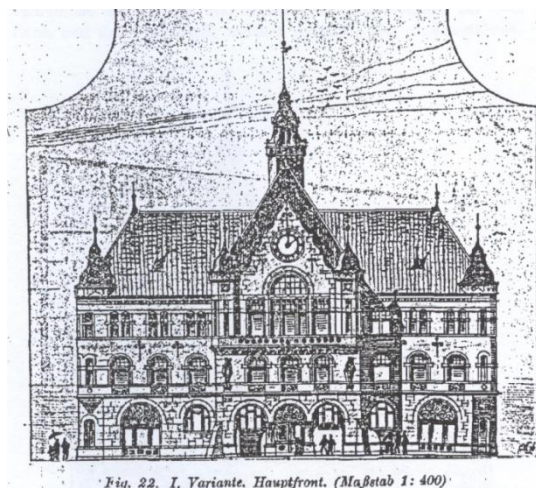
Slika 41: 4. nagrada, Franz Strack in Florian Opartny

(vir: Der Bautechniker, št. 43, 26. 10. 1906)

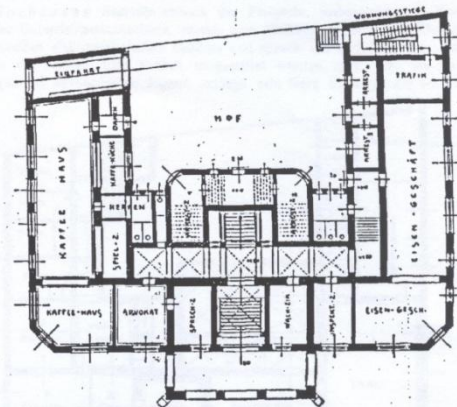
Arhitekt, ki je bil nagrajen s 4. nagrado je pripravil še tri različice.

1. V tej različici je bil glavni vhod postavljen v sredino pročelja; kot v glavnem predlogu je tudi tukaj posebno stopnišče za najemniška stanovanja v 2. nadstropju in za obe stanovanji za služinčad v 3. nadstropju. Posebno odstopanje predstavlja preložitev dveh zaporniških celic pod oba vzpenjajoča se stopniščna trakta.¹⁴⁹

¹⁴⁹Der Bautechniker, Zentralorgan für das österreichische Bauwesen, št. 44, 2. 11. 1906, str. 949–950.

platzes und der Steinmetzgasse, die Verschiebung der Haupt-

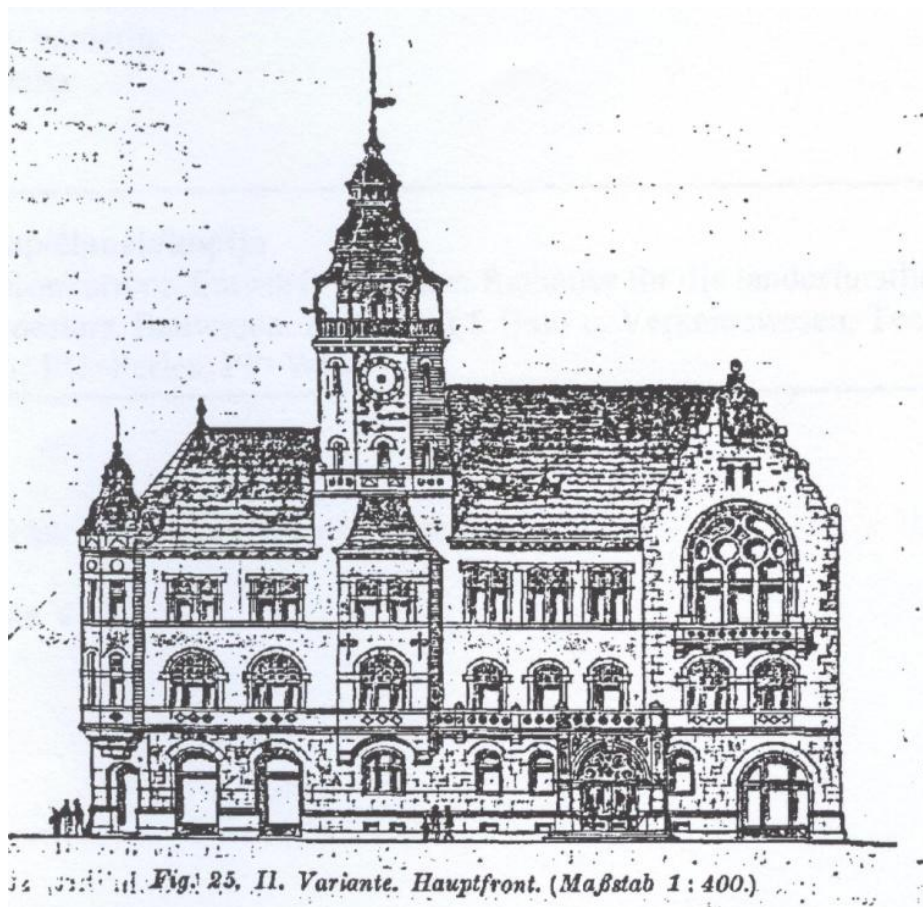

Slika 42: 1. različica

(vir: Der Bautechniker, št. 44, 2. 11. 1906)

2. različica – prikazuje pročelje na Florijanov trg. Glavno odstopanje od obeh predhodnih projektov je v razporeditvi dvorane v kotu Florijanovega trga in Zelenikove ulice, prestavitvi glavnega stopnišča oziroma premestitvi stopniščne osi navpično na vhodno os, nadalje še v razporeditvi enega prehoda, namesto dovoza.¹⁵⁰

¹⁵⁰ Der Bautechniker (op. 149), str. 949.

Slika 43: 2. različica

(vir: Der Bautechniker, št. 43, 2. 11. 1906)

3. različica – glavno pročelje na Florijanovem trgu. Od prejšnjih načrtov odstopa v razporeditvi triosnih stopnišč in prehoda namesto dovoza na dvorišče, kot tudi razporeditvi zaporniškega dela; nadalje sledi razlika v razporeditvi dveh najemniških stanovanj namesto enega. Tukaj so dokaj velika odstopanja od glavnega predloga. Del zaporniškega dela je prekrit z lesno cementno streho, tako da so nad to streho tako glavno stopnišče kot tudi obe zaporniški celici in stranišča za prodajalne. Dovoz na dvorišče v glavnem predlogu in v treh različicah ni povezan z glavnim vhodom, ampak je nameščen na stranskih pročeljih, da bi se tako izognili hrupu in zvokom, ki nastajajo zaradi vozil – popolnoma se jim ne da izogniti, saj se

v bližini nahaja tudi železarna, v katero dostavljajo težke železarske izdelke.¹⁵¹

Slika 44: 3. različica

(vir: Der Bautechniker, št. 43, 2. 11. 1906)

10. 4 PETA NAGRADA – ARHITEKTA KARL FREYMUTH IN JACQUES OBATT

Pri tem osnutku je dvorišče omejeno na minimum; od 973,8 m² površine je 826,8 m² zazidane, tako da še 147 m² ali 15,1 % gradbene površine ostane za dvorišče.

¹⁵¹Der Bautechniker (op. 149), str. 949.

Pri izgradnji projekta sta bila avtorja zelo pozorna na izpolnitev programskih zahtev. Zgradba je podkletena samo v srednjem delu: nad pritličjem še vsebuje 2 nadstropji in podstrešje.¹⁵²

V kleti se nahaja kuhinja z manjšim stranskim prostorom za vratarja, nad njo je loža in soba povezana z zavitimimi stopnicami. Nadalje je prostor za centralno ogrevanje in prostor za kurjavo, en prostor je dostopen z dvorišča, služi za orodje in rekvizite ter vinsko klet, kot tudi kletne prostore za stranke. V pritličju pridemo od glavnega vhoda najprej v majhno obokano preddvorano s sosednjo ložo vratarja. Po parih stopnicah prispemo v prostoren hodnik, ki ima pred sabo glavno stopnišče. Levo se nahaja odvetniška pisarna, desno pa stranišča s predprostorom. Ob Florijanovem trgu se nahaja majhna trafika in na to priključen večji prodajalni lokal z revijami, pralnico in straniščem. Na koncu pročelja, v Zelenikovi ulici, je dovoz na dvorišče razvrščen, ob njem so prostori policije, ki so na dvoriščni strani povezani z zapori, kar je zelo praktično. Velika kavarna je opremljena z vsemi stranskimi prostori.¹⁵³

Po glavnem stopnišču prispemo v 1. nadstropje v prostoren predprostor, ki tvori enotno impozantno dvorano skupaj s strankarskimi prostori in prostori banke Sparkasse. Da bi po uradovalnem času banke in magistratske pisarne ločili od dogajanja na stopnišču, so nameščene steklene stene z vrati. Na strankarske prostore Sparkasse se priključijo s predsobo opremljena direktorjeva pisarna, soba s trezorjem, z dvema okencema opremljen blagajniški prostor, potem računovodstvo in tudi arhiv, ob katerem so še stranišča. Ostali del 1. nadstropja vsebuje prostore magistrata. V 2. nadstropju se nahaja opremljena glavna dvorana z 142,5 m² talne površine. Temu se priključujeta dva rezervna prostora v velikosti 50 oziroma 55 m² talne površine. Nadalje ležijo na eni strani velike dvorane en velik garderobni prostor, ki lahko služi tudi kot odlagalni prostor za oblačila. Poleg tega na razpolago ostanejo še sanitarije in dve stranišči. Preostali prostor v 2. nadstropju je izrabljen za dve stanovanji, vsako ima štiri sobe in potrebne

---

¹⁵²Der Bautechniker, Zentralorgan für das österreichische Bauwesen, št. 45, 9. 11. 1906, str. 975–977.

¹⁵³Der Bautechniker (op. 152), str. 975–977.

stranske sobe. Sobe se lahko hitro in z lahkoto preuredijo v odvetniške prostore. Lastno stanovanjsko stopnišče v tem projektu ni predvideno. Glavno stopnišče sega le do 2. nadstropja, od koder vodi posebno stopnišče na podstrešje. Tam sta dve stanovanji za služinčad, sušilnica, likalnica, kot tudi razpoložljivi prostori za arhiv.¹⁵⁴

Zunanost zgradbe je pri vsej enostavnosti o karakterju mestne hiše monumentalno zadržano. Največji vtis naredi stolpični zaključek v kotu, arkade, ki imajo nad seboj ložo in altano z zavetnikom mesta Ptuj. Izstopajoči srednji rizalit s strešno površino naj bi bil primeren za obvladovanje prostora. Pri razporeditvi okrasitve in zunanosti posameznih gradbenih delov so vzeli v obzir, da so notranje prostore naredili prepoznavne že na zunaj. V notranjosti naj bi primerljivo bogatejše obravnave bili deležni le hodniki, glavno stopnišče, županova pisarna in sejna dvorana.¹⁵⁵

Slika 45: 5. nagrada, arhitekta Karl Freymuth in Jacques Obatt

(vir: Der Bautechniker, št. 45, 9. 11. 1906)

¹⁵⁴ Der Bautechniker (op. 152), str. 975–977.

¹⁵⁵ Der Bautechniker (op. 152), str. 975–977.

Slika 46: 5. nagrada

(vir: Der Bautechniker, št. 43, 26. 10. 1906)

11. SINTEZA – PRIMERJAVA NAGRAJENIH NAČRTOV

Načrti, ki so bili na natečaju nagrajeni od 2. do 5. mesta so po mojem mnenju manj ustrezni, predvsem zaradi majhnosti Mestnega trga. Izbira zmagovalnega načrta, arhitekta Maxa Ferstla se mi zdi popolnoma ustrezna, saj stavba obvladuje majhen Mestni trg, ki se razprostira pred njo. Ostale stavbe se zdijo za tako majhen trg, kot je Mestni trg, preveč masivne. Trg ne bi vzdržal vse te teže, ki jo nosijo ostale nagrajene stavbe. Ostali nagrajeni arhitekti so preveč upoštevali namembnost stavbe in ne toliko lokacije oz. umestitve stavbe v okolje.

Drugo uvrščen načrt arhitekta Wilhelma Müllerja, tretje uvrščen načrt arhitekta Petra Paula Branga in četrto uvrščen načrt arhitekta Florian Opartnyja in vojaškega inženirja Franza Stracka imajo ohranjen pomol, ki je imel mesto tudi na Poskočilovi hiši. Vse te načrtovane stavbe imajo še drugi pomol na drugi strani.

Tukaj so si stavbe podobne z realiziranim načrtom Maxa Ferstla. Prva različica Floriana Opartnyja in Franza Stracka ima prav tako ohranjen pomol iz Poskočilove hiše in na drugi strani še drugi pomol. Druga različica ima prav tako ohranjen pomol od Poskočilove hiše, drugi pomol pa sta načrtovalca postavila pod stolp. Tretja različica ima tudi ohranjen pomol iz Poskočilove hiše in še en pomol na drugi strani stavbe. Načrt arhitektov Karla Freymutha in Jacquesa Obatta, ki je bil nagrajen s peto nagrado, je edini, kjer ni ohranjenega pomola iz Poskočilove hiše in kjer stolp ne izstopa. Stavba je med vsemi nagrajenimi najmanj razgibana, zraven tega pa je od vseh najbolj masivna. Za Mestni trg je stavba precej neprimerna, saj trg ne bi prenesel te masivnosti stavbe. Vhod je zasnovan na sredini stavbe, stavba je v celoti rustificirana. Podobna je utrdbi.

Drugo uvrščeni načrt ima vhod in stolp na sredini stavbe. Pod stolpom je atika z bogatim okrasjem. Arhitekt Müller je dodal še dva rahlo izstopajoča pomola iz fasade na osrednjem delu stavbe, okna pa so v prvi osi polkrožno zaključena. Tukaj vidimo podobnost s prvonagrajenim načrtom arhitekta Maxa Ferstla. V prvi osi je stavba v celoti rustificirana. Stavba deluje premasivno in je prenasičena z okni.

Tretje uvrščeni načrt ima vhod na sredini stavbe, v isti navpičnici se nahaja atika. Stolp je premaknjen na levo stran in je precej visok. Stavba deluje precej masivno. Streha in fasada sta razgibani.

Četrto nagrajeni načrt ima vhod pomaknjen na desno stran stavbe. Spodnji del stavbe je rustificiran. Osrednji del fasade je členjen s šivanim robom. Fasada je razmeroma razgibana. Stolp je pomaknjen na skrajno levo stran. Deluje premasivno in previsoko glede na celotno stavbo. Pomol, ki je ohranjen iz Poskočilove hiše, je razmeroma majhen glede na pomol, ki sta ga Strack in Opartny načrtovala na drugi strani stavbe. Vhod in okna so v prvi osi polkrožno zaključena, kar je podobno z načrtom Maxa Ferstla.

Načrt, ki je bil nagrajen s peto nagrado in sta njegova avtorja Karl Freymuth in Jacques Obatt, se od vseh nagrajenih načrtov najbolj razlikuje. Glavni vhod ima na sredini stavbe, ima izstopajoč osrednji del fasade, streha je nerazgibana, stolp

je najmanjši v primerjavi z ostalimi nagrajenimi načrti stavb in je na skrajni levi strani stavbe. V celoti je rustificirana. Okna so v osrednjem delu fasade preveč izstopajoča. Stavba je za Mestni trg premasivna, saj vse te teže tako majhen trg ne bi prenesel.

12. ODMEVNOST GRADNJE PTUJSKEGA MAGISTRATA V TUJINI

Gradnja ptujskega magistrata je odmevala po vsej habsburški monarhiji. O gradnji so precej pisali tuji časopisi, še posebej zato, ker je bil arhitekt Max Ferstel. Za gradnjo mestne hiše se je še posebej zanimala hranilnica Bilin iz Češke, saj je leta 1908 prosila mestno občino za podatke o ceni gradnje. Ptujčani so jim poslali načrt v merilu 1:100 in zapisali: *»Nova zgradba mestnega magistrata v Ptujju meri 35,5 m (zahodna stran), 29 m (južna stran) in 25,5 m (severna stran). Gradnja brez zemljišča je stala 330.843,76 kron. Cena je zajemala instalacije vodovoda, plina in nizkotlačno parno centralno kurjavo. Stolpna ura poganja še 20 električnih sekundarnih ur. Pisarniška oprema (mize in omare) je povečini izdelana iz brestovega lesa po ameriškem sistemu.«*¹⁵⁶

13. GALERIJA MAGISTRAT

Galerija Magistrat je s svojim delovanjem pričela leta 1994 in ima svoje prostore v prvem nadstropju mestne hiše. Galerija je bila ustanovljena na pobudo tedanje ptujske oblasti, saj so ptujski likovniki že večkrat izrazili željo po razstavnem prostoru. V omenjeni galeriji razstavljajo predvsem razstavljalci, ki prihajajo iz Ptujja, njegove okolice ali so z njim povezani na kakšni koli način.¹⁵⁷ Razstavljalci v galeriji pa so tudi umetniki, ki prihajajo iz tujine.

---

¹⁵⁶HERNJA MASTEN 2007 (op. 91), str. 6.

¹⁵⁷<http://www.ptuj.si/galerije>, ogled 17. 4. 2015.

Razstavna dejavnost v galeriji Magistrat ima pomembno vlogo pri promociji Mestne občine Ptuj in izmenjavi z drugimi mesti na področju kulturnega ustvarjanja. Ta ima namen širiti zavest o potrebi dialoga preko umetniških dogodkov. Prednost imajo tista mesta, ki so skupaj s Ptujem v Združenju zgodovinskih mest Slovenije in s Ptujem pobratena evropska partnerska mesta.¹⁵⁸

Galerija Magistrat, ki ima svoj prostor v 1. nadstropju, ima po mojem mnenju neustrezen prostor za razstavljanje umetniških del. Ob opazovanju umetniških del dobimo občutek nepovezanosti med njimi, saj so dela po celotnem prostoru preveč razpršena. Dobimo vtis, da dela ne predstavljajo zaključene celote. Kljub razstavljenim likovnim delom ne dobimo občutka, da gre za galerijski prostor. Mnenja sem, da predvsem likovna dela iz sodobne umetnosti nikakor ne ustrezajo temu galerijskemu prostoru, že predvsem zaradi namembnosti, ki jo stavba opravlja. Veliko bolj primerne razstave se mi zdijo na temo, ki so povezane z zgodovino mesta Ptuj. Mesto ima bogato zgodovino, razstav na to temo pa je po mojem mnenju premalo. Galeriji Magistrat bi že zaradi številnih obiskovalcev mestne hiše, veliko bolj pristajale razstave na to temo. Mestno hišo obišče tudi veliko Ptujčanov in okoliških obiskovalcev, zato bi takšne razstave po mojem mnenju obiskovalce bolj pritegnile, kot pa razstave, ki se tičejo sodobne umetnosti. Moj predlog je, da bi se v galeriji Magistrat postavila razstava prav o gradnji magistrata. Ker gre za tako pomembno stavbo, bi se mi to zdelo prav. Veliko obiskovalcem in predvsem Ptujčanom bi tako bila predstavljena zgodba o gradnji te stavbe. Razstava bi bila poučna in dojemljiva tudi tistim, ki za umetnost nimajo velikega zanimanja.

Slika 47: logotip Galerije Magistrat

(vir: <http://www.ptuj.si/galerije>, ogled 17. 4. 2015.)

---

¹⁵⁸<http://www.ptuj.si/galerije>, ogled 17. 4. 2015.

14. SKLEP

Diplomsko delo se ukvarja s tematiko gradnje ptujskega magistrata, ki se nahaja na Mestnem trgu, nekdanj imenovan Florijanov trg. Že od srednjega veka naprej je magistrat na Glavnem trgu veljal za center upravnega, trgovskega, poslovnega in sodnega dogajanja. Že to nam pove, da je bila lokacija magistrata skrbno izbrana. Do leta 1907 je ptujski magistrat imel svoje mesto na Slovenskem trgu, kjer je bilo glavno dogajanje mesta Ptuj. To se je spremenilo še istega leta, ko je bila dokončana gradnja novega magistrata na Mestnem trgu. S tem se je glavni utrip mesta prestavil s Slovenskega trga na Mestni trg. Za gradnjo novega magistrata so se odločili, ker stari ptujski magistrat ni več služil svojemu namenu in ni bil več primeren za upravno dejavnost ter administracijo mestne uprave. Uslužbenci so zahtevali novo zgradbo, ki bi te pogoje izpolnjevala. V času gradnje novega magistrata je županoval Josef Ornik, ki je bil usmerjen zelo protislovensko. Na področju gradbene dejavnosti je bil zelo dejaven, zraven tega pa je dobro poznal hiter razvoj v Evropi. Imel je velik vpliv na to, da je Ptuj v času njegovega županovanja močno spremenil svojo podobo. Največ se je zanimal za razvoj turizma. Med njegove največje gradbene dosežke na Ptujju štejemo ravno gradnjo novega magistrata. Z njegovim podpisom je leta 1906 v reviji Der Bautechniker bil objavljen nagradni razpis Mestne občine Ptuj za izdelavo idejnih načrtov za mestno hišo. Prispelo je 67 idejnih načrtov, kar kaže na to, da je bilo zanimanje za gradnjo novega magistrata izredno veliko. Izbrali so priznanega arhitekta Maxa Ferstla iz Dunaja. Gradnja magistrata je odmevala po vsej habsburški monarhiji. O njej so poročali v več časopisih. Vsekakor lahko trdim, da je ptujski magistrat mestu prinesel eno od najiminitnejših stavb, zraven tega pa tudi prepoznavnost.

15. VIRI IN LITERATURA

Rajko BRATOŽ, *Rimska zgodovina – 1, Od začetkov do nastopa cesarja Dioklecijana*, Ljubljana 2007.

Marjeta CIGLENEČKI, *Ptuj. Najlepši pa je zame Ptuj ...*, Maribor 1995.

Marjeta CIGLENEČKI, *Ptuj, starodavno mesto ob Dravi*, Maribor 2008.

Marjeta CIGLENEČKI, *Sprehodi po mestu, Ptuj, vodnik po mestu*, Maribor 2003.

Marjeta CIGLENEČKI, *Oprema županove pisarne na ptujskem magistratu, Ptujski zbornik 6/2*, 1996.

Der Bautechniker, Zentralorgan für das österreichische Bauwesen, *Konkurrenz-Entwürfe zu einem Rathause für die landesfürstliche Kammerstadt Pettau*, št. 38, 21. september 1906.

Der Bautechniker, Zentralorgan für das österreichische Bauwesen, *Konkurrenz-Entwürfe zueinem Rathause für die landesfürstliche Kammerstadt Pettau*, št. 39, 28. september 1906.

Der Bautechniker, Zentralorgan für das österreichische Bauwesen, *Konkurrenz-Entwürfe zu einem Rathause für die landesfürstliche Kammerstadt Pettau*, št. 40, 5. oktober 1906.

Der Bautechniker, Zentralorgan für das österreichische Bauwesen, *Konkurrenz-Entwürfe zu einem Rathause für die landesfürstliche Kammerstadt Pettau*, št. 42, 19. oktober 1906.

Der Bautechniker, Zentralorgan für das österreichische Bauwesen, *Konkurrenz-Entwürfe zu einem Rathause für die landesfürstliche Kammerstadt Pettau*, št. 43, 26. oktober 1906.

Der Bautechniker, Zentralorgan für das österreichische Bauwesen, *Konkurrenz-Entwürfe zu einem Rathause für die landesfürstliche Kammerstadt Pettau*, št. 44, 2. november 1906.

Der Bautechniker, Zentralorgan für das österreichische Bauwesen, *Konkurrenz-Entwürfe zu einem Rathause für die landesfürstliche Kammerstadt Pettau* št. 45, 9. november 1906.

Marija HERNJA MASTEN, Ptujski župan Josef Ornik (1859-1925), Ptuj, http://www.arhiv-ptuj.si/Objave/Ostale_publicacije/josef_ornig, ogled 5. 4. 2014.

Marija HERNJA MASTEN, *100-letnica magistrata Ptuj*, Mestna občina Ptuj 2007.

Marija HERNJA MASTEN, *Zgodovinski mejniki ptujskega magistrata*, Ptuj 2007.

Nataša KOLAR, Narodnostno življenje med letoma 1850 in 1908 na Ptuj, v nemški trdnjavi ob Dravi. *Slovenstvo na Ptujskem v 20. stoletju*, Ptuj 2005.

Slavko KRAJNC, Življenje, čaščenje in upodobitve sv. Viktorina Ptujkega, *Mednarodni znanstveni simpozij ob 1700-letnici smrti sv. Viktorina Ptujkega*, Ptuj 2003.

Franci LAZARINI, *Cerkvena arhitektura lavantinske škofije v času knezoškofa dr. Mihaela Napotnika (1889–1922)*, Maribor 2012 (tipkopis doktorske disertacije).

Franc MILOŠIČ, Tudi na Ptuj, sedi oblast v najlepših palačah, *Delo*, 43/203, 2001, str. 10.

Franc OBAL, *Arhitektura historicizma in secesije v Prekmurju*, Murska Sobota 2002.

Slavica PIČERKO PEKLAR, Prenovljena podoba ptujke mestne hiše, *Večer*, 65/45, 2010, str. 24.

Damjan PRELOVŠEK, *Historizem*, Enciklopedija Slovenije, 4, Ljubljana 1990.

Igor SAPAČ, Franci LAZARINI, *Arhitektura 19. stoletja na Slovenskem*, Ljubljana 2015.

Kristina ŠAMPERL PURG, *Razmerje med mestom in vasjo kot problem slovenskega narodnega gibanja na primeru Ptuja in okolice pred prvo svetovno vojno (nekateri vidiki)*, Ptuj 2001.

Ljubica ŠULIGOJ, *Slovenstvo na Ptujskem po poti narodnoobrambnega boja. Slovenstvo na Ptujskem v 20. stoletju*, Ptuj 2005.

SPLETNI VIRI:

<http://www.kamra.si/Default.aspx?module=7&region=10&id=15071>, ogled 14. 4. 2014.

<http://www.kamra.si/Default.aspx?module=7&id=15071>, ogled 1. 4. 2014.

<http://www.ptuj.si/galerije>, ogled 17. 4. 2015.

http://egradiva.gis.si/web/1.-letnik-zgodovina/anticna-dediscina?p_p_id=ZSS_T02_P05_WAR_ZSS_T02_P05portlet_INSTANCE_mCH3&p_p_lifecycle=0&p_p_state=maximized&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-2&p_p_col_pos=2&p_p_col_count=8, ogledano 17. 5. 2015.

<http://prostor3.gov.si/javni/javniVpogled.jsp?rand=0.3639898571700908#>, ogled 2. 8. 2015.

<http://i-love-slovenija.50webs.com/znamenitosti-slovenije.html>, ogled 2. 8. 2015.

<http://newsucluzi.hol.es/agustus/agustus.html>, ogled 2. 8. 2015

Inge SCHEIDL, Max Ferstel, *Architektenlexikon Wien 1770–1945*,
Architekturzentrum Wien 2005 (2008),

<http://www.architektenlexikon.at/de/132.htm>, ogled 17. 5. 2015.

Jana HORVAT, Kaj skriva središče rimske kolonije Petovione, *Delo*, 11. 1. 2014,

<http://www.delo.si/druzba/znanost/kaj-skriva-sredisce-rimske-kolonije-petovione.html>, ogled 15. 5. 2014.